

Vzdělávání a kulturní aktivity pro seniory v Knihovně Karla Dvořáčka

Marie Kachlíková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marie Kachlíková**
Osobní číslo: **H128320**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Vzdělávání a kulturní aktivity pro seniory v Knihovně Karla Dvořáčka**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně. 7/2014, včetně příloh případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na kvalitu života v seniorském věku;
- senioři jako významná skupina čtenářů v knihovnách;
- možnosti vzdělávání, kulturních aktivit a seberozvoje seniorů v Knihovně Karla Dvořáčka ve Vyškově.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní, kvalitativní, smíšený) zaměřený na zjištění vztahu (věkové, vzdělanostní, příjmové...) sociální skupiny seniorů ke vzdělávání.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, M. Metody pedagogického výzkumu, Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1369-4.

KŘIVOHLAVÝ, J. Pozitivní psychologie, Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-835-X.

MICHELINOVÁ, P. (z ang. orig.přeložila Eva Vlčková) Zdokonalte si paměť, Praha: Universum, 2013, ISBN 978-80-242-3911-8.

ONDRÁKOVÁ, J. Vzdělávání seniorů a jeho specifika, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2012, ISBN 978-80-7465-038-3.

PALÁN, Z. Lidské zdroje - výkladový slovník, Praha: Academia, 2002, ISBN 80-200-0950-7.

PLAMÍNEK, J. Vzdělávání dospělých, Praha: Grada Publishing 2014, ISBN 978-80-247-4806-1.

RABUŠICOVÁ M. RABUŠIC L. Učíme se po celý život?, Brno: Masarykova univerzita, 2008, ISBN 978-80-210-4779-2.

ŠERÁK M. Zájmové vzdělávání dospělých, Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-551-6.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.**
Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce: **15. prosince 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

Ve Zlíně dne 15. prosince 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen přípouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použítou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 20. 2. 2015

.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Bakalářská práce poukazuje na možnosti a formy vzdělávacích a kulturních aktivit, které seniorům nabízí Knihovna Karla Dvořáčka. Výzkumným šetřením dokládá, jak je toto vzdělávání využíváno, jaká je motivace seniorů k učení a co jim vzdělávání přináší.

Teoretická část vymezuje základní pojmy stárnutí a stáří, představuje vzdělávání „třetího věku“ jako příležitost pro společnost a výzvu pro knihovny. Přibližuje Knihovnu Karla Dvořáčka jako instituci a čtyři formy seniorského vzdělávání.

Praktická část je koncipována jako kombinovaný výzkum, kde je více prostoru poskytnuto kvantitativnímu šetření a je doplněno o empirickou sondu – rozhovory s účastníky vzdělávacích pořadů.

Klíčová slova: stárnutí, stáří, senior, vzdělávání, knihovna, motivace, učení

ABSTRACT

Bachelor thesis presents the possibilities and forms educational and cultural activities, offered for seniors by Karel Dvořáček Library in Vyškov. Practical research illustrates the success of offered program, explaining senior motivation for studying, and what educational activities bringing to seniors.

The theoretical part defines the basic term of growing old and old age life, explaining us and introduce us the education platform for retired people as an opportunity for the society and a challenge for library. Closer to the library Karel Dvořáček as an institution and the four forms of seniors education.

The practical part is conceived as a combined research, where the main focus is aimed at quantitative solutions and complemented by empirical probe – interviews with participants in educational programs.

Keywords: ageing, old age, senior, education, library, motivation, studying

Za odborné vedení bakalářské práce a poskytnutí cenných rad děkuji panu doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D.

Poděkování patří také kolegyním a kolegům z Knihovny Karla Dvořáčka za vstřícnost a pomoc při realizaci výzkumu.

Motto: „Když se stmívá, když je večer, tak si rozsvítíme lampu. Naše stárnutí nebo naše stáří, tedy náš životní večer, má také svou lampu. Záleží na každém, aby tuto „lampu“ hledal a našel. A uměl ji rozsvítit, a tím si svůj život projasnit, zkvalitnit.“

Prof. MUDr. Ota Gregor, DrSc. – Rytíř českého lékařského stavu

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SENIOR A KVALITA ŽIVOTA VE STÁŘÍ.....	11
1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	11
1.2 STÁŘÍ JAKO NOVÁ ŽIVOTNÍ FÁZE	15
1.3 MOŽNOSTI AKTIVNÍHO STÁRNUTÍ.....	16
2 VZDĚLÁVÁNÍ 3. VĚKU – PŘÍLEŽITOST PRO SPOLEČNOST	18
2.1 NÁRODNÍ AKČNÍ PLÁN PODPORUJÍCÍ POZITIVNÍ STÁRNUTÍ.....	18
2.1.1 Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce	18
2.1.2 Vzdělávání seniorů jako součást celoživotního učení.....	19
2.2 MOTIVACE SENIORŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ.....	20
2.3 VZNIK SENIORSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	21
2.4 VZDĚLÁVÁNÍ JE VÝZVOU PRO KNIHOVNY	22
3 VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ AKTIVITY PRO SENIORY V KKD.....	24
3.1 KNIHOVNA KARLA DVOŘÁČKA JAKO INSTITUCE.....	24
3.1.1 Historie knihovny	24
3.1.2 Karel Dvořáček	25
3.1.3 Knihovna Karla Dvořáčka dnes	27
3.2 VZNIK CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V KKD A JEHO FORMY	28
3.2.1 Akademie třetího věku	29
3.2.2 Trénink paměti	30
3.2.3 Internetová školička	31
3.2.4 Virtuální univerzita třetího věku	32
3.3 KLUB PŘÁTEL KNIHOVNY KARLA DVOŘÁČKA	33
3.4 DÍLČÍ SHRNUÍ	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 METODOLOGIE.....	36
4.1 CÍL VÝZKUMU	36
4.2 DRUH VÝZKUMU	37
5 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM.....	38
5.1 FORMULACE HYPOTÉZ.....	38
5.2 VÝZKUMNÝ VZOREK	38
5.3 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ KVANTITATIVNÍHO ŠETŘENÍ.....	38
5.4 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ KVANTITATIVNÍHO ŠETŘENÍ.....	51
6 KVALITATIVNÍ VÝZKUM – EMPIRICKÁ SONDA.....	54
6.1 VÝZKUMNÝ VZOREK	54
6.2 POSTUP VÝZKUMU.....	54
6.3 VLASTNÍ PRŮBĚH ŠETŘENÍ.....	55
6.4 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ EMPIRICKÉ SONDY	62
6.5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	63
ZÁVĚR	64
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65

SEZNAM DALŠÍCH ZDROJŮ.....	67
SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ.....	68
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	69
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	70
SEZNAM PŘÍLOH.....	71

ÚVOD

Lidský věk se prodlužuje a populace seniorů bude podle demografů v příštích letech stále početnější. Již nyní dochází k jevu v minulosti neobvyklému, do penze odchází generace, která se zde potkává s generací svých rodičů. Nejen že se výrazně prodloužila doba dožití, ale i po zdravotní stránce je na tom populace odcházející nyní do důchodu mnohem lépe, než třeba ta před dvaceti lety.

Mnoho seniorů tak po odchodu do penze nechce jen prožít „zasloužený odpočinek“, ale má zájem a chuť participovat v mnoha oblastech života společnosti, ale také pracovat na sobě. To je velká změna, na kterou se celá společnost musí připravit a také se tak už děje. Koncept aktivního stárnutí začíná být chápán a podporován jako strategie zachování fyzického a mentálního zdraví. Proto byl rok 2012 vyhlášen Rokem aktivního stárnutí.

Různé instituce, mimo jiné i knihovny, se snaží nabídkou aktivizačních programů zpříjemnit seniorům „třetí věk.“

Tato bakalářská práce (BP) poukazuje na možnosti a formy celoživotního učení, na aktivity, které mohou senioři v Knihovně Karla Dvořáčka (KKD) využívat, a mají tak možnost prožít poslední třetinu života aktivně a smysluplně.

Teoretická část se zabývá stářím jako novou životní fází, představuje vzdělávání 3. věku jako příležitost pro společnost a výzvu pro knihovny. Přibližuje jednotlivé aktivizační, socializační a kulturní programy pro seniory v KKD Vyškov.

Praktická část je zaměřena na výzkumný projekt, který je koncipován jako kombinovaný výzkum, rozdělený na dvě části, přičemž větší důraz je kladen na kvantitativní výzkum - dotazníkové šetření. Jím zjišťujeme, kolik seniorů navštěvujících knihovnu je zároveň i účastníkem vzdělávacích kurzů, kterým vzdělávacím aktivitám dávají přednost, jak využívají IT technologie, zda navštěvují kromě vzdělávání i jiné pořady apod.

V kvalitativním šetření se pomocí empirické sondy – rozhovorů s přímými účastníky kurzů – snažíme dozvědět, jaká je nejčastější motivace seniorů k učení, jak dlouho už se vzdělávají a co jim návštěva výukových programů v KKD přináší.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SENIOR A KVALITA ŽIVOTA VE STÁŘÍ

Jak bylo již zmíněno v úvodu, podle demografických údajů bude seniorů stále přibývat. Jelikož je obtížné vymezit období, kdy přesně se člověk stává seniorem, použijeme tedy nyní údaj ČSSZ, který říká, že ke konci roku 2014 pobíralo starobní důchod 2 340 321 osob¹, což je více než pětina občanů České republiky. Tento počet osob však podle prognóz statistiků bude v příštích letech ještě výrazněji narůstat, podobně jako je tomu v dalších vyspělých zemích.

Mít šanci dožít se vysokého věku je jistě příjemné zjištění, ale zároveň spolu s tím vyvstává otázka, jak se na toto „třetí období života“ připravit, abychom byli co nejdéle fyzicky i duševně čilí bez závislosti na své rodině nebo společnosti. Odpovědí na tuto otázku je koncept aktivního stárnutí.

1.1 Vymezení základních pojmů

Klasifikace vyššího věku dle Světové zdravotnické organizace (WHO)

- 45 – 59 let – střední, nebo též zralý věk
- 60 – 74 let – vyšší věk, nebo rané stáří
- 75 – 89 let – stařecký věk (senium) vlastní stáří
- 90 let a výše – dlouhověkost²

V poslední době se také často užívá členění na:

- mladé seniory (young - old) 65 – 74 let
- staré seniory (old – old) 75 – 84 let
- velmi staré seniory (very old – old) 85 let a více³

¹<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2014/2857856-duchodcu-evidovala-cssz-k-31-12-2013.htm>

² HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří.*, 2010, s. 20

³ ZAVÁZALOVÁ, H. kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*, 2001, s. 74

SENIOR

Koho lze považovat za seniora nelze spolehlivě říci, protože ani v odborné literatuře není tento termín jednoznačně vymezen. Český statistický úřad jej dokonce nevidí jako statistickou nebo právní kategorii, ale spíše jako kategorii sociologickou⁴. V sociologickém slovníku⁵ jsem však tento termín nenašla, hovoří se zde pouze o stáří. Dokonce i Vývojová psychologie⁶ pracuje s termíny starší člověk a stáří. V posledních letech se vžil termín „třetí věk“ pro lidi nad 65 let. Nezbyvá než se smířit s tím, že termín senior nejlépe vystihli na třetím ročníku Konference Vzdělávání 3. věku v Mladé Boleslavi, kde zazněl na jedné z přednášek, které absolvovala moje kolegyně – lektorka aktivizačních programů pro seniory v KKD - a zapsala si jej takto do svých poznámek:

S	-	SPOLEHLIVÝ
E	-	EMPATICKÝ
N	-	NÁROČNÝ
I	-	INICIATIVNÍ
O	-	ODVÁŽNÝ (OMEZENÝ)
R	-	ROZUMNÝ (RACIONÁLNÍ)

STÁRNUTÍ

„Ve stárnutí se většinou spatřuje ztráta mládí, svěžesti, půvabu a také tělesných a duševních sil. Přibývání let je zároveň cesta, a na této cestě se sice některé možnosti, příležitosti a úkoly ztrácejí, avšak objevují se nové. Proto každé období přináší něco nového, kvůli čemu stojí za to, aby jím člověk prošel, něco, čím se může poučit a zdokonalit.“⁷

Velkou životní událostí se tak stává odchod do důchodu, který je vlastně jakýmsi předělem mezi dvěma velkými životními etapami – dospělostí a stářím, resp. druhým a třetím

⁴Dostupné http://zpravy.idnes.cz/ceskych-senioru-pribyva-08i-/domaci.aspx?c=A121001_150506_domaci_zt

⁵JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, 2001, s. 237.

⁶VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.*, 2007, s. 299

⁷MÜHLPACHR, P. *Sborník Konference Vzdělávání 3. věku příležitost pro společnost*, 2015, s. 9

věkem. Přejít do této životní fáze může představovat pro člověka velkou psychickou zátěž, mimo jiné i proto, že vstupuje do životní etapy, která není v dnešní společnosti nijak zvlášť preferována a jejíž obraz není příliš pozitivní. To, jak úspěšně se člověk adaptuje na přechod do důchodu, významně ovlivňuje kvalitu života po celé období jeho stáří. „Klíčovou odezvou na populační stárnutí se v současnosti stal koncept aktivního stárnutí. Byl vytvořen Světovou zdravotnickou organizací (WHO 2002). Slovo aktivní se přitom vztahuje na pokračující participaci ve všech oblastech života, tedy v oblasti společenské, ekonomické, kulturní, duchovní i občanské. Koncept byl vytvořen v 90. letech 20. století a nahradil do té doby používaný pojem zdravé stárnutí.“⁸ Cílem je dosáhnout spokojeného života seniora.

STÁŘÍ

Sociologický slovník tento termín vymezuje jako: „1. *Časový úsek, který uplynul od vzniku (narození) organismu (člověka).* 2. *Poslední životní fáze.*“⁹ Stáří je tedy celoživotní proces, který je završen poslední fází, která nese stejný název jako samotný proces – tedy stáří nebo chceme – li třetí věk. „*U každého jedince však probíhá stárnutí odlišným způsobem a také nerovnoměrně postihuje různé funkce organismu v závislosti na jejich aktivitě a zatěžování. Je to podmíněno několika faktory: genetickou výbavou, odlišným životním stylem, rozdílným prostředím a životními podmínkami a také zdravotním stavem jednotlivce.*“¹⁰ Záleží tedy na každém, zda bude ke svému stáří přistupovat aktivně, bude udržovat

přátelské vztahy s okolím a rodinou a udrží si optimistický pohled na svět, i když se bude více či méně potýkat s občasnými zdravotními problémy. Stáří ve smyslu skutečně nejposlednější životní fáze (very old - old) vnímáme jako sníženou schopnost adaptace, narůstající sociální izolovanost danou postupným ztrácením rodinných příslušníků, přátel a lidí z blízkého okolí. Tento též nazývaný „čtvrtý věk“ je dobou pasivní rezignace a bývá vykreslován jako doba konečné závislosti, především z důvodu často se vyskytující demence (především spojené s Alzheimerovou chorobou). To vede ke ztrátě autonomie,

⁸ PETROVÁ KAFKOVÁ, M. *Šedivějící hodnoty*, 2013, s. 28.

⁹ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, 2001, s. 237.

¹⁰ SAMSONKOVÁ, M. *Sociální pedagogika a andragogika v aplikaci na edukaci seniorů*, 2013, s. 16

slábne sebeúcta a důstojný život se stává stále více obtížnějším. Mezi těmito jedinci výrazně převažují ženy, obvykle vdovy, žijící nejčastěji samy nebo v sociálních zařízeních. Přes všechny vyjmenované těžkosti se mnozí dokážou s touto situací vyrovnat a přijmout ji, o čemž svědčí báseň pětadesátileté paní G.¹¹

Dobry den, stáři

Dobry den, sestro stáři!

Ach, viděla jsem tě přicházet z daleka

a nepodala jsem Ti ruku.

Dlouho jsem tě nevládně pozorovala.

Zdála ses mi škaředá, nešťastná, jako kdybys stále nosila smutek

a jako bys táhla za sebou pytel bídy,

hořkých dnů, samoty, zchátralosti.

Ne, nechtěla jsem, aby ses ke mně přiblížila!

Ty však stojíš těsně vedle mne, dotýkáš se mne.

Musím si asi zvyknout na tvou společnost, protože mne už nikdy neopustíš.

Sbohem mládí! A navždycky!

Budeš zabírat stále více místa v mém životě,

a proto s proměnou svého srdce,

volám teď na tebe ve vsi upřímnosti: „Sestro moje“,

teď, když tě vidím zblízka,

objevuji tvůj půvab,

máš zkušenosti a všechno, jak má být,

dáváš věcem opravdový význam a milost,

osvobozuješ od strojenosti, zbytečnosti, pýchy

a vnášíš mě do pravdy.

Mé tělo chátrá, má duše je však lehčí, aby se mohla lépe vznést.

Sestro stáři, přijímám tě a mám tě ráda,

Protože jsem díky tobě volnější a pomalu se přibližuji k Bohu.

Stárnutí a stáři se bude týkat každého z nás. Měli bychom tedy už ve středním věku přemýšlet nad tím, jak je chceme prožít, jakou činností ho naplnit, abychom byli šťastní a spokojení, a aby ti mladší viděli, že se stáři se nemusí obávat.

¹¹ KLEVETOVÁ D., DLABALOVÁ I. *Motivační prvky při práci se seniory*, 2008, s. 177

CELOŽIVOTNÍ UČENÍ

Je mnoho teorií vysvětlujících pojem učení, můžeme uvést dvě, které nabízí Pedagogický slovník.¹² „1. Učení je psychický proces, který v jednotě tělesných a duševních předpokladů je rozhodujícím faktorem v adaptaci člověka na jeho přírodní i společenské prostředí v rozvoji jeho osobnosti a ve stále zdokonalovaném zvládnání a organizaci podmínek jeho individuální a společenské existence. 2. Učení je získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života.“

V současné době nabývá celoživotní učení stále více charakteru nutnosti. Tak jak se proměňuje společnost, prochází i edukace mnoha změnami a dnes už nikoho nepřekvapí, že se lidé vzdělávají i v důchodovém věku.

„Učením se rozšiřuje zděděné spektrum našeho chování a naše osobnost košatí. Díky učení můžeme tedy vybírat ze stále mohutnější zásoby vzorců a dobře reagovat na stále větší množství životních situací. Učením se proto stáváme celkově úspěšnějšími při překonávání potíží a hrozeb“¹³.

Proces celoživotního učení nám tedy může velmi výrazně napomoci k úspěšnému zvládnutí dvou životních etap, které budou v životě člověka zaujímat stále více místa – etapy stárnutí a stáří.

1.2 Stáří jako nová životní fáze

Moderní společnost směřuje k delšímu životu. Pro kvalitní život ve stáří není až tak důležité, jestli je člověku šedesát nebo osmdesát let, ale daleko významnější je životní pocit. Hodně seniorů je mnohem spokojenějších se svým životem než leckterý mladý člověk. Vyžaduje to však položit si ještě před započítáním senia otázku: „Kde, jak a s kým chci zestárnout?“ Cesta stářím je stádiem opuštění mnohého, nač je člověk zvyklý, ale zároveň umožňuje zvolnit tempo a zařadit do denních povinností více péče o své zdraví, ale neznamená to odejít do absolutní pasivity. Přichází šance zabývat se jen tím, co

¹² PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.*, 2003, s. 259

¹³ PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých, 2. rozšířené vyd.*, 2014, s. 18

člověku dělá radost a co jej naplňuje. Zabránit stárnutí nelze, ale je možné jej zpomalovat tím, že se rozhodneme, jak si život uspořádáme, změníme nebo vylepšíme. Je to období, kdy ještě hodně můžeme, ale málo musíme. Příprava na stáří by měla zahrnovat tvorbu osobní osnovy, zamyšlení nad vyvrcholením života.

I nadále je přece dostatek příležitostí k poznávání, podnětů a výzev nebo ke splnění dávných přání a snů, na které v průběhu let nezbyl čas.

1.3 Možnosti aktivního stárnutí

Marcela Petrová Kafková prezentuje aktivní životní styl seniorů jako způsob prodloužení doby zdravého a soběstačného života. Fyzická aktivita a sociální participace oddalují úbytek duševních schopností. Důraz na aktivní životní styl a vlastní odpovědnost za průběh stárnutí postoupil z vědeckých studií do populárně naučné literatury určené seniorům.¹⁴

Jakým činnostem se tedy senioři nyní věnují a jak tráví volný čas? Je to opravdu hodně jiné, než v době, kdy Božena Němcová psala svoji Babičku. Tehdy „naše nejznámější seniorka“ pomáhala své dceři především s vnoučaty a udržovat domácnost. Volný čas trávil převážně modlitbou, udržováním zvyků, o kterých vyprávěla vnoučatům, a setkáváním se sousedy.

Dnešní senioři mají naprosto odlišný styl života. Důkazem je ohlédnutí předsedkyně Klubu důchodců, paní Sohrové, za právě uplynulým rokem 2014 ve Vyškovském zpravodaji.¹⁵ Paní Sohrová zde uvádí, jakým aktivitám se v loňském roce Klub důchodců věnoval. Zmiňuje např. besedu ke Dni seniorů v Knihovně Karla Dvořáčka, výlety za historií na hrady a zámky Lednice, Jaroměřice, za oddechem a zdravím do Luhačovic. Jejich kroky zamířily také do skansenu v Modré a na Velehrad. Vyškovští důchodci se však také pravidelně hýbou, rukodělná skupina tvoří krásné adventní a vánoční dekorace a nezapomínají ani na kulturu. Pravidelně navštěvují divadelní představení ochotnického spolku Haná, někteří byli v minulosti i jejími členy. Zajdou i na koncerty nebo divadelní představení profesionálních umělců v Besedním domě. Nevynechají ani filmová představení určená seniorům, která tvoří pevnou část nabídky akcí Městského kulturního

¹⁴PETROVÁ KAFKOVÁ, M. *Šedivější hodnoty.*, 2013, s. 36

¹⁵ SOHROVÁ, B. *Vyškovský zpravodaj 2/2015*, s. 15

střediska. Mezi seniory zavítal i náměstek hejtmána Roman Celý a nabídl možnost zapojit se do projektu „náhradní babička“, a pomoci tak zaměstnaným maminkám s hlídáním dětí. Zástupci policie ČR přišli s možností zapojit se do projektu kurýr prevence a službou „senioři seniorům.“ Čas si ve svém nabitém programu našel před vánočními svátky i senátor Ivo Bárek, aby přiblížil vyškovským důchodcům instituci Senátu.

Z předchozího textu vyplývá, že aktivit k seniorům míří opravdu hodně, stačí si jen vybrat tu, která je oslovuje a kterou co jim umožní jejich zdravotní stav.

2 VZDĚLÁVÁNÍ 3. VĚKU – PŘÍLEŽITOST PRO SPOLEČNOST

Vzdělávání nemusí být jen přípravou na budoucnost, v případě seniorů je prokázáno, že duševní aktivita dokáže zpomalit proces stárnutí. Starší člověk se sice neučí tak rychle jako mladý, ale za to se učí intenzivněji, vytrvaleji a důkladněji. Důležité je proto věnovat velkou pozornost výběru vhodného vzdělávacího programu.

2.1 Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí

Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 – 2017 je hlavním výstupem Evropského roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity, který byl v roce 2012 vyhlášen Evropským parlamentem a Radou na návrh Evropské komise.¹⁶ V této bakalářské práci nás budou zajímat dvě oblasti tohoto dokumentu, a to:

1. Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce
2. Vzdělávání seniorů jako součást celoživotního učení.

Obě problematiky se totiž váží ke knihovnám, jako možným poskytovatelům a organizátorům těchto aktivit. Významem knihoven a zejména Knihovny Karla Dvořáčka v oblasti vzdělávání se budeme zabývat podrobněji dále.

2.1.1 Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Pozitivní postoje k problematice stárnutí a stáří je nutné pěstovat u mladé generace už od nejranějšího věku v rodině a po té ve škole. Je třeba zaměřit pozornost na aktivity, které povedou k pochopení potřeb seniorů i k porozumění procesu stárnutí. Je důležité rozvíjet aktivity, při kterých se budou vzájemně mladí lidé a senioři potkávat. Národní akční plán (NAP) si klade za jeden z hlavních cílů rozvíjet podmínky pro mezigenerační setkávání a spolupráci, podpořit rozvoj multigeneračních center poskytujících zázemí pro setkávání napříč věkovými a sociálními skupinami, které zprostředkovávají vzdělávací, zájmové

¹⁶ dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14540/III_vlada__Akcni_plan_staruti_.pdf

a další aktivity a služby.¹⁷ K tomu začínají významnou měrou přispívat i knihovny a opatření NAP jim přímo ukládá připravit metodiku pro práci městských a obecních knihoven, zaměřenou na posilování sociálních vazeb mezi mládeží a seniory a na rozvíjení mezigeneračního dialogu. Rovněž vyzývá knihovny k doplnění vzdělávání knihovníků o příslušnou oblast. Dalším strategickým cílem NAP je podpořit zapojení seniorů do dobrovolnické činnosti a překonání mýtu, že senioři mohou být pouze „příjemci“ dobrovolných aktivit.¹⁸ Dle opatření NAP je nutné vytvářet podmínky a podpořit realizaci dobrovolnických projektů ve veřejných službách a institucích, jako např. pěší doprovod do škol, doučování, smysluplné využití volného času v knihovnách, nemocnicích apod.¹⁹ To už se nyní ve Vyškově děje. Například každé pondělní odpoledne se v dětském oddělení KKD schází s menšími dětmi babička v pořadu „Babičko, čti mi“ a věnují se spolu tématickému čtení. Občas si role prohodí, aby i „babička“ viděla, jak děti pokročily se čtením. Projekt „Počteníčko s babičkou“, který probíhá na dětských odděleních nemocnic, má ve Vyškově už 12 čtoucích babiček! Babičky si s dětmi nejen čtou, ale prostor mají i hádanky, pexeso, Člověče, nezlob se.²⁰ V domově pro seniory zase dostal šanci projekt „Zabav svého seniora“, kdy např. student gymnázia chodí hrát šachy s klientem - bývalým učitelem matematiky.

Tolik malá ukázka několika možností pestré mezigenerační spolupráce, která se dotýká mnohem širšího spektra aktivit a činností, které přispívají k vzájemnému obohacení a k upevnění sociálních kontaktů a vazeb mezi oběma generacemi.

2.1.2 Vzdělávání seniorů jako součást celoživotního učení

Celoživotní učení je proces získávání a rozvoje vědomostí, schopností a praktických dovedností v průběhu celého života. Nedílnou součástí rozvoje celoživotního učení je i podpora vzdělávacích aktivit pro seniory, kteří tak nacházejí alternativní uplatnění po odchodu z trhu práce. Zapojení seniorů do zájmového vzdělávání významně přispívá k jejich prodloužení plnohodnotného aktivního života, má pozitivní dopad na celkové zdraví, a tím i zvyšování jejich nezávislosti. Vzdělávání seniorů je v ČR velmi dobře

¹⁷ dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14540/III_vlada__Akcní_plan_staruti_.pdf

¹⁸ tamtéž

¹⁹ tamtéž

²⁰ WOHLGEMUTHOVÁ, J. *Vyškovský zpravodaj 2/2015*, s. 15

organizováno prostřednictvím univerzit třetího věku (dále U3V), akademie seniorů a vzdělávacích kurzů nabízených např. knihovnami nebo nestátními organizacemi zřizovanými obcemi. V současné době se však na U3V vzdělávají pouze necelá 2% seniorů, proto si NAP klade za cíl zvýšit podíl seniorů zapojených do zájmového vzdělávání prostřednictvím U3V a akademie seniorů. Je však nutné zajistit dostupnost vzdělávacích aktivit i v menších městech a obcích. K tomu má právě sloužit hustá síť veřejných knihoven, neboť v ČR knihovny působí ve více než 5 500 obcích.²¹

2.2 Motivace seniorů ke vzdělávání

Pedagogický slovník²² definuje motivaci jako „*Souhrn vnitřních a vnějších faktorů, které:*

1. *Vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání*
2. *Zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem*
3. *Řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků*
4. *Ovlivňují též způsob reagování jedince na jeho jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu“*

Motivací se zabývá nejen psychologie, ale také gerontagogika (vzdělávání seniorů). Pokud se má totiž člověk vzdělávat i v seniorském věku, potřebuje k tomu dostatek zájmu, vnitřní motivace a v neposlední řadě také dostatek vnějších podnětů.

Vzdělávání seniorů je závislé na vnitřních a vnějších podmínkách. Vnitřní podmínky představují motivaci, umění učit se, zdravotní stav a také úroveň vědomostí. Mezi vnější podmínky řadíme dopravu, vzdálenost, poplatky za školné, rodinu, pracovní vytížení, normy a tradice.²³

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že seniori jsou nejčastěji motivováni snahou:

- *rozšířit si poznatky a získat nové*
- *připravit se na život ve stáří*
- *porozumět sám sobě*

²¹ dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14540/III_vlada__Akni_plan_staruti_.pdf

²² PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J.. *Pedagogický slovník*, 2003, s. 127

²³ SAMSONKOVÁ, M. *Sociální pedagogika a andragogika v aplikaci na edukaci seniorů*, 2013 s. 32

- *naučit se kompenzovat pokles svojí výkonnosti*

Vzdělávání je u seniorů založeno na dobrovolnosti, takže nejdůležitější je motivace vnitřní.²⁴ Vychází přímo z jedince samotného a odkazuje k tomu, že nalézá v příslušné vzdělávací aktivitě potěšení, že je pro něj příjemná.²⁵ Z výzkumů autorů (Rabušic, Rabušicová) vyplývá, že vyšší dosažené vzdělání zvyšuje zájem o další vzdělávání, byť neochota k edukaci s vyšším věkem stoupá.

K nejsilnějším motivům patří touha po nových poznacích, potřeba sociálního kontaktu a v neposlední řadě i snaha udržet krok s dětmi a vnoučaty především v oblasti informačních technologií.

Pokud tedy budou seniorům nabídnuty možnosti vhodných vzdělávacích aktivit, finančně i teritoriálně dostupných, a budou ke vzdělávání vnitřně motivováni, naplní se tak předpoklady Národního akčního plánu o aktivním stárnutí.

2.3 Vznik seniorského vzdělávání

Dle Šeráka má vzdělávání seniorů své kořeny ve Francii, kde vznikla idea univerzity třetího věku. S ní přišla i první nabídka seniorského studia na vysoké škole. Vzdělávání seniorů se však již dříve věnovaly instituce jako např. Open University ve Velké Británii, lidové akademie či Volkshochschulen seniorů v Německu.²⁶

V České republice začalo seniorské vzdělávání v 80. letech 20. století v rámci Klubu aktivního stáří a Československého červeného kříže (ČSČK), který zakládal Akademie 3. věku. Právě z Akademií 3. věku začaly vznikat postupně na veřejných vysokých školách Univerzity 3. věku již bez asistence ČSČK. V r. 1993 tak vznikla s podporou MŠMT nevýdělečná organizace Asociace univerzit 3. věku, která měla za cíl iniciovat a podporovat vznik univerzit třetího věku na veřejných vysokých školách, propagovat toto vzdělávání v médiích a zajistit potřebný legislativní rámec této činnosti. Významným mezníkem byl r. 1999, kdy v rámci Mezinárodního roku seniorů byla ustavena komise ze

²⁴SAMSONKOVÁ, M. *Sociální pedagogika a andragogika v aplikaci na edukaci seniorů*. 2013, s. 33

²⁵RABUŠICOVÁ, M. RABUŠIC, L. *Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice*, 2008, s. 98.

²⁶ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*, 2009, S. 194

zástupců ministerstev zdravotnictví, práce a sociálních věcí, ministerstva školství a odborníků na problematiku seniorů, která připravila půdu pro vznik Národního programu přípravy na stárnutí a také připravila program rozsáhlejší státní podpory vzdělávání seniorů z prostředků MŠMT. Tato podpora byla od r. 2002 směřována v rámci rozvojových projektů směrem k dalším institucím a neziskovým organizacím, které měly zabezpečit vzdělávání a posílit mezigenerační dialog.²⁷ Jako jedny z nejvhodnějších k tomuto účelu byly vytipovány právě knihovny pro svou širokou působnost a ze své podstaty veřejností vnímané jako kulturní a vzdělávací centra v regionech.

2.4 Vzdělávání je výzvou pro knihovny

Z Knihovního zákona vyplývá, že knihovna je zařízení, v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby.²⁸

Veřejná knihovna hraje důležitou úlohu jako místo, kde se veřejnost shromažďuje. Knihovna bývá někdy nazývána „obývacím pokojem komunity“. Využívání knihovny ke studiu a k vyhledávání informací za účelem vzdělávání nebo zájmů čtenáře vede lidi k neformálním kontaktům s jinými členy komunity. Využívání veřejné knihovny může být pozitivní sociální zkušeností.²⁹

Když před pár lety přišla Valerie Gross – prezidentka a výkonná ředitelka sítě knihoven v Howard County v americkém Marylandu s mottem knihovny „*We are education*“ (*My jsme vzdělávání*) a tvrdila, že prolomí stigma zaprášené, podfinancované, pomalu odumírající instituce a udělá z knihovny veřejně financovanou prvotřídní vzdělávací instituci, většina lidí se shovívavě smála. Deset let po té získala se svou vzdělávací knihovnou titul Knihovna roku 2013 a svoji vizi naplnila. Dostává pozvání na konference, do poradních orgánů pro vzdělávání na univerzitní, státní i federální úrovni a stala se za knihovnu jedním z klíčových hráčů veřejného dění. Že je předchozí věta pravdivá, o tom svědčí fakt, že informace v úvodu jsem čerpala z pozvánky na seminář s Valerií, kterého se zúčastnil ředitel KKD.³⁰

²⁷ dostupné z: <http://www.au3v.org/home/historie>

²⁸ <http://archiv.knihovny.cz/co-to-je-knihovna/legislativa-zakony>

²⁹ ADLEROVÁ, Z. *Aktivizační programy - trénink paměti a mozkový jogging v prostředí knihoven*. 2009, s.5

³⁰ Pozvánka na seminář s Valerií pro ředitele knihoven dne 30. 5. 2014 na FF MU v Brně.

Co z výše uvedeného vyplývá? To, co my pracovníci v knihovnách už dávno víme. A sice, že knihovny jsou nezbytnou součástí vzdělávacího procesu, nikoli tedy nějaké kulturní nadstavby, kterou je možné v době finanční krize případně omezit, neboť vzdělávání nemůže stagnovat. Moderní knihovny samozřejmě nadále plní svoji tradiční roli, ale zároveň se stávají kulturními institucemi, informačními body, místem setkávání či výuky. Začínáme proto užívat termín *komunitní knihovna*. Knihovny, vědomy si svého postavení ve společnosti a v systému, vytvářejí adekvátní studijní prostředí a vstupují do vzdělávání neformálními vzdělávacími aktivitami. Ty mají v knihovnách velký potenciál a mohou v budoucnu roli knihoven výrazně posílit nejen v systému CŽV, ale také prospět vzájemné spolupráci a partnerství v obci, což může v důsledku vést i k růstu prestiže knihovny³¹. V porovnání s jinými institucemi se totiž mohou knihovny spolehnout na několik předností v oblasti vzdělávání: **na tradice** – v roce 1919 přijatý zákon *o knihovnách obecních* byl jeden z nejmodernějších knihovnických zákonů své doby, který ukládal každé obci zřídit a udržovat veřejnou knihovnu, **serióznost** – knihovny jsou chápány jako důvěryhodné instituce garantující kvalitu, **vytvořené zázemí** – knihovny mají prostory, technické vybavení, kvalifikovaný personál, informační zdroje, **dostupnost** – knihovny jsou dostupné všem bez omezení. A tak bychom ve výčtu mohli pokračovat. V rámci objektivitu však musíme také uvést i negativa, ke kterým patří především nedostatek financí, zpochybňování role knihoven jako vzdělávacích institucí a někdy také nesystémovost a nekonceptnost.³²

Jak je zřejmé z uvedeného, knihovny mají dobrý základ, na kterém mohou svoje vzdělávací aktivity postavit, ale zároveň si musí zajistit především dostatek financí na vybavení učeben, kvalitních lektorů a vytvořit realistickou koncepci vzdělávacích pořadů. Protože v knihovně pracuji už přes dvacet let, nemám nejmenší pochybnosti o tom, že knihovny na poli vzdělávání uspějí. V mnoha knihovnách se vzdělávání velmi dobře rozvíjí a Knihovna Karla Dvořáčka už k nim také patří.

³¹ HOUŠKOVÁ, Z. *Jak se mění role knihoven v celoživotním vzdělávání a učení.*, 2013, s. 3

³² ŠERÁK, M. *Čtenář 3/2014*, ročník 66. s. 84 - 87

3 VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ AKTIVITY PRO SENIORY V KKD

Jak jsme již zmínili, většina knihoven v dnešní době neslouží svému kdysi výhradnímu účelu – tedy pouze půjčování knih, ale stává místem setkávání lidí a také vzdělávání. V Knihovně Karla Dvořáčka této oblasti věnujeme velkou pozornost, protože je o ni z řad čtenářů - návštěvníků a především seniorů velký zájem. Budeme se věnovat čtyřem vzdělávacím pořadům, ale také aktivitám spolku Klub přátel KKD, jehož členská základna je tvořena z více než 80% rovněž seniory.

3.1 Knihovna Karla Dvořáčka jako instituce

3.1.1 Historie knihovny

V roce 1864 vzniká ve Vyškově čtenářsko – zpěvácký spolek Haná, jeho prvním počinem je založení knihovny a čítárny. O prázdninách 1896 zřizuje Feriální (později akademický) klub, složený ze studentů ovlivněných Masarykovými myšlenkami, veřejnou knihovnu, do níž jsou posléze začleněny všechny spolkové knihovny. Ke knihovně náležela i veřejná čítárna ve spolkových místnostech Hané v Besedním domě, ten byl od roku 1886 centrem kulturního dění ve městě. O naplnění potřeb knihovního zákona z r. 1919 se zasloužil zejména Vojtěch Procházka, profesor zdejšího gymnázia, později zakládá i obvodovou knihovnu určenou pro české čtenáře v obcích německého jazykového ostrůvku. Pro vyškovskou knihovnu bylo příznačné časté stěhování., nejdéle sídlila v Besedním a Katolickém domě.

V nynějším sídle na Nádražní ulici, předaném po rekonstrukci vyškovské veřejnosti 1. září 2003, nachází konečně vyhovující podmínky pro činnost moderního informačního a komunitního centra. Budova je jediným domem palácového typu na okrese, byla postavena rozhodnutím školské rady a zastupitelstva v roce 1874 jako obecná škola, školským účelům sloužila až do poloviny roku 1994, kdy byla pro havarijní stav uzavřena. V atriu budovy se nachází studna ze 14. století a ve zdivu do Nádražní ulice jsou fragmenty tzv. brněnské brány.³³

³³ Informační bulletin KKD

3.1.2 Karel Dvořáček

Karel Dvořáček se narodil 31. října 1911 v Ivanovicích na Hané. Prožil nepříliš šťastné dětství, otec po návratu z první světové války podléhá alkoholu, což bylo často příčinou posměšků spolužáků. Projevila se u něj koktavost, dobrovolně opakoval poslední ročník měšťanky.

Po maturitě (1931) na učitelském ústavu v Kroměříži nastupuje jako výpomocný učitel do Karviné (chtěl poznat kraj Petra Bezruče). Ve Slezsku nachází svůj druhý domov. Tato oblast jej inspiruje k vytvoření baladických próz *Olza (1937)*, povídkového souboru *Cesta k tichému domu* a románu *František chce být spravedlivý*. V románu *Pole kráčí do hor*, oceněném Národní cenou, oslavil lidskou pokoru ve snášení životních útrap. V nelehké válečné atmosféře vytváří rozsáhlý román, který vyšel ve dvou svazcích: *Advent Jakuba Kříže* a *Hle, čas příjemný* (1944). Ve stejné době vzniká jeho nejzávažnější dílo *Mrtvá řeka* – ochrana čistoty vod se stává symbolem boje za očistu společenského života. Za svého pobytu v Orlové si učitel Dvořáček pořizoval zápisky o lidové tvořivosti, vytěžil z nich soubor lašských pohádek *Boží země* a sbírku lidových pověstí a zkazek *Stará píseň*. Stihl ještě napsat čtyři povídky pro mládež, vyšly však již posmrtně pod názvem *O děvčátku, které přivedlo jaro*.

Po ztrátě českého pohraničí se vrací do Ivanovic, zapojuje se do kulturního života rodného města – zakládá dětský pěvecký sbor, s přáteli pak hudební kvarteto, působí v ochotnickém divadle, píše pro ně divadelní hry. Četné kulturní zájmy a přátelské vazby ho pojí i s tehdejšími významnými osobnostmi regionu., ve vyškovské věhlasné Obzinově tiskárně spatřila světlo světa i jeho knižní prvotina *Olza*. Do konce války stačil vydat celkem šest knih, dalších pět vyšlo posmrtně. Nadále zůstává členem ilegální odbojové organizace *Obrana národa*. Byl dvakrát zatčen, při druhém zatčení strávil poslední válečný rok v nacistickém vězení Zwickau, kde vznikl jeho poslední opus *Živ bud', neumírej*.

Domů se navrácí s podlomeným zdravím na jaře 1945 a 20. srpna téhož roku v brněnské nemocnici U sv. Anny ve věku pouhých třicet čtyř let umírá. Je pohřben na čestném místě brněnského Ústředního hřbitova v blízkosti Jiřího Mahena a Leoše Janáčka, jehož hudbu miloval a chtěl o něm napsat životopisný román.

Poválečný režim nebyl odkazu Karla Dvořáčka nakloněn, ale po sametové revoluci tehdejší okresní knihovna začala připomínat jeho dílo a stala se tak jakýmsi ochráncem jeho odkazu.

31. října 1992, v den jeho nedožitých 81. narozenin, přijala vyškovská knihovna do svého názvu jméno tohoto talentovaného a předčasně zemřelého spisovatele.³⁴

Karel Dvořáček

³⁴ DOBYŠKOVÁ, P. RAŠKA, V. *Karel Dvořáček 1911 – 2011 Bibliografie*, 2011, s. 44

3.1.3 Knihovna Karla Dvořáčka dnes

Knihovna Karla Dvořáčka je veřejnou knihovnou s univerzálními knihovními fondy a regionálním centrem knihovnických, bibliografických a informačních služeb pro síť veřejných knihoven okresu Vyškov. Umožňuje výběr z:

- Kvalitních knih z oblasti beletrie a společensko-vědní literatury pro dospělé i dětské čtenáře
- CD nosičů – hudebních i audioknih
- Denního tisku, odborných časopisů a společenských magazínů
- Regionální literatury
- Čteček elektronických knih

- Další činnosti a služby:
 - Akademie 3. věku – vzdělávání pro seniory
 - Akademie volného času – vzdělávání pro všechny
 - Besedy s autory, křty knih, vzdělávací pořady
 - Hudební pořady s velkoplošnou projekcí
 - Akviziční programy – trénink paměti a kroužek zábavné logiky
 - Práce s dětmi a mládeží – besedy, hry, soutěže, T-klub
 - Internet pro veřejnost
 - Služby a integrační programy pro handicapované spoluobčany
 - Knihovnicko-bibliografické lekce
 - Rozvoz knih imobilním čtenářům
 - Elektronické databáze
 - Vypracování rešerší, bibliografické a faktografické informace
 - Meziknihovní výpůjční služba (chci si půjčit knihu z jiné knihovny)
 - Reprografické služby pro veřejnost
 - Pověřená knihovna – poradenská a konzultační činnost, nákup a distribuce výměnných souborů pro knihovny obcí regionu
 - Pořádání výstav, vernisáží

Budova knihovny

3.2 Vznik celoživotního vzdělávání v KKD a jeho formy

V září roku 2003 se přestěhovala Knihovna Karla Dvořáčka do nově zrekonstruovaných prostor, kde našla kromě důstojných prostor pro knihovnické účely také dva sály pro kulturní účely a počítačovou učebnu. Podstatně rozlehlejší a větší prostory si také vyžádaly přijetí několika nových zaměstnanců, a tady měla knihovna opravdu „šťastnou ruku“ v podobě přijetí nové pracovnice Zdeňky Adlerové, kterou si vedení KKD „vyhlédlo“ jako velmi schopnou a aktivní knihovnici obecní knihovny v Moravských Prusích. Kolegyně Adlerová tak přišla s nápadem využít nové a moderní prostory pro vzdělávání, jako to viděla v jiných knihovnách a zkusit oslovit s nabídkou seniory. Tak vznikl v r. 2005 první ročník Akademie 3. věku (A3V), následován od r. 2006 Tréninkem paměti (TP) a na přání seniorů stát se počítačově gramotnými se rozeběhl v učebně na podzim r 2005 i kurz ovládnání počítače Internetová školička (IŠ). Nejmladším vzdělávacím pořadem se tak stala na podzim 2013 Virtuální univerzita 3. věku (VU3V), kdy proběhl její nultý ročník. Po úspěšném zkušebním semestru tak rozšířila počet vzdělávacích aktivit pro seniory na čtyři.

Garantem všech jmenovaných vzdělávacích programů v KKD se stala kolegyně Zdeňka Adlerová, neboť je zároveň i certifikovanou trenérkou paměti České společnosti pro trénování paměti a mozkový jogging, takže je osobou k tomuto účelu přímo předurčenou.

3.2.1 Akademie třetího věku

V rámci naplnění nového trendu činnosti Knihovna jako komunitní centrum regionu otevřela KKD v roce 2005 první ročník Akademie třetího věku (A3V). Zájem seniorů o přednášky (semináře) s následnou besedou na společenskovední témata předčil všechna očekávání. Do prvního ročníku se tehdy přihlásilo šedesát tři seniorů - předplatitelů a mnoho dalších využilo a dosud využívá možnosti přijít jen na konkrétní přednášku, o kterou má zájem. Program A3V je určen pro seniory z celého regionu Vyškovska. Cyklus přednášek je měsíční, začíná v září a končí v červnu následujícího roku. Na konci června se všichni sejdou ještě jednou na slavnostním ukončení ročníku.

V červnu letošního roku bude tedy ukončen již desátý ročník A3V – mezi čtenáři seniory vyškovské knihovny jednoznačně nejoblíbenější vzdělávací pořad. Za tu dobu se naši „akademici“ seznámili s desítkami témat. Zaujaly zejména přednášky z oblasti historie, zdraví, hudby, malířství, bezpečnosti seniorů a samozřejmě regionální témata. Navštívilo nás více než padesát lektorů, z nichž mnohé si účastníci velmi oblíbili a jejich semináře si vyžadují i do budoucna. Úspěch mají také lektoři z řad našich kolegyně knihovnic či vyškovských pedagogů. Není však jednoduché vyčíslit, kolik „absolventů“ už Akademie za deset let své existence má, protože většina seniorů chodí už několikátou sezónu. Průměrná návštěvnost přednášek je sedmdesát šest seniorů v průběhu deseti let.

Jedním z lektorů, který je v naší knihovně „skoro jako doma“ je pan prof. Miloslav Pojsl z Cyrilometodějské teologické fakulty UP v Olomouci. První setkání našich „akademiků“ s panem profesorem iniciovalo vznik dalších třídných cyklů seminářů věnovaných jednomu tématu. Prvním byl cyklus Filozofie stáří, dále Vývoj sakrální architektury a umění, Arteterapie – malování s hudbou s Vladimírem Kiseljovem a již několik let

přidávaný cyklus cestopisných besed. Také díky prof. Pojslovi se naši senioři vydali v loňském roce i „za hranice všedních dnů“ – poznat historickou i současnou Vídeň.³⁵

Za dobu své desetileté existence si Akademie 3. věku vybudovala pevnou pozici v nabídce programů KKD pro veřejnost a stala se mezi vyškovskými seniory vyhledávaným pořadem nejen z důvodu vzdělávacího, ale také socializačního. Mnozí senioři pojmají přednášky jako možnost „vyjít si do společnosti“ a zpríjemnit si tak všední den. Někteří zajdou po přednášce do blízké restaurace na oběd, který zakončí sklenkou vína nebo kávou a dezertem. A co teprve slavnostní zakončení každého ročníku na konci června! To je téměř módní přehlídka společenského oblečení.

Je opravdu potěšující vidět ty zralé dámy a pány, jak jim tento kultivovaný způsob vyplnění volného času svědčí, a proto je třeba vyzvednout práci organizátorky aktivit kolegyně Adlerové, která s tímto nápadem přišla. Je to vlastně takřkajíc „její dítě“, byť se na organizaci každého semináře jednou v měsíci podílejí také další knihovnice z oddělení služeb čtenářům. Viz příloha P1.

3.2.2 Trénink paměti

Dlouhodobé kurzy Trénování paměti (TP) pro seniory tvoří hlavní část aktivizačních programů v KKD. Práce s pamětí u seniorské veřejnosti přicházející do knihoven má svá specifika. Jednu část tvoří lidé, znepokojeni občasným zapomináním, kteří se chtějí aktivně zapojit do zvládání nástrah postupného stárnutí, a druhou pak ti, kteří odchodem do penze nebo ztrátou blízkého partnera trpí nedostatkem sociálních kontaktů a účast na tréninku paměti chápou jako cestu ze sociální izolace.³⁶

Lektorkou kurzů TP je v KKD naše kolegyně – certifikovaná trenérka paměti III. stupně Zdeňka Adlerová, která ve své Závěrečné práci uvádí:³⁷

- Cílem kurzů TP je, aby senioři byli schopni využít techniky a strategie pro lepší zapamatování v jejich životě.

³⁵ ADLEROVÁ, Z. *Aktivizační programy – trénink paměti a mozkový jogging v prostředí knihoven*. 2009, s. 16

³⁶ tamtéž

³⁷ tamtéž

- Prostřednictvím koncentračních cvičení a komplexních paměťových strategií si účastníci ověří, že jejich paměť je stále funkční.
- TP je kombinací kognitivního tréninku a relaxujících psychomotorických cvičení.
- Volíme individuální přístup a trénink přizpůsobujeme schopnostem klienta.
- Zaměřujeme se na změnu přístupu seniorů k jejich vlastním problémům s pamětí v tom smyslu, aby je přestali vnímat jako nevyhnutelnou součást stárnutí, ale začali si být vědomi toho, že mají svůj osud víceméně ve vlastních rukou.

Kurzy TP probíhají jednou za čtrnáct dní jako dvouhodinová lekce v dopoledních hodinách. To, že se kurzy konají v knihovně, logicky vede k úkolům informačním a encyklopedickým. Knihovna ale také zakoupila společenské hry zaměřené na paměť a pozornost. Základem všech lekcí zůstávají však především metody cvičení dlouhodobé a krátkodobé paměti.

Pořádání kurzů pro seniory je stěžejní náplní činnosti České společnosti pro trénování paměti a mozkový jogging. Proto i v knihovnách věnují certifikovaní trenéři paměti této komunitě velkou pozornost. Je přínosem pro obě strany. Senioři získají zvýšené sebevědomí, nové vědomosti i smysluplné vyplnění volného času. Knihovna pak více spokojených uživatelů jejích služeb.³⁸

Od roku 2006 absolvovalo první kurz trénování paměti (8 lekcí) 50 seniorů, druhý pokračovací kurz (8 lekcí) 24 seniorů a třetí pokračovací kurz (8 lekcí) 9 seniorů. V jednom kurzu se účastní vždy 12 – 13 seniorů a až na výjimky jej vždy dokončí všichni přítomní. Viz příloha P1.

3.2.3 Internetová školička

Moderní doba s sebou přináší nové technologie a ani lidé „třetího věku“ nechtějí zůstat mimo. Otevřely se hranice a děti i vnoučata, odcházející za prací či studiem daleko do ciziny, jsou často dostupní pouze prostřednictvím internetu. Proto jsme se v naší internetové školičce pro seniory zaměřili nejen na vyhledávání informací, ale také na komunikaci e-mailem nebo na sociální sítě.³⁹

³⁸ ADLEROVÁ, Zdeňka. *Aktivizační programy – trénink paměti a mozkový jogging v prostředí knihoven*. 2009, s. 16

³⁹ <http://kzv.kkvysociny.cz/archiv>

Kurzy Internetové školičky neprobíhají v KKD pravidelně jako jiné vzdělávací pořady, ale jsou realizovány dle zájmu. Knihovna má pro kurzy IŠ k dispozici učebnu s kapacitou 12 počítačových míst, ale z důvodu kvalitnější výuky a individuálního přístupu lektorky k seniorům je do kurzu přijímáno pouze 8 frekventantů. Kurz je koncipován do dvouhodinových lekcí jednou týdně po dobu osmi týdnů. Je přizpůsoben účastníkům tak, aby vyhovoval většině. Někdy se sejdou na kurzu úplní začátečníci, jiní už třeba kurz základů práce s počítačem absolvovali jinde a chtějí si znalosti upevnit nebo rozšířit. KKD se snaží vyhovět všem, takže se stává, že probíhají současně kurzy dva, jeden pro začátečníky, druhý pro pokročilejší.

Počítačová gramotnost je dnes už pro seniory nezbytností, a jak se postupně stávají počítačově zdatnějšími, tak se zvyšují i jejich požadavky na náplň kurzů. Ti, kteří loni nebo předloni absolvovali základy práce s počítačem, už by se dnes rádi naučili v počítači upravovat vlastní fotografie a vytvořit z nich prezentaci. Někteří z nich už také projevíli zájem o výzvu profesora Sokola *Seniori píší Wikipedii*.

Nás knihovníky tento zájem mimořádně těší. Je naší snahou umožnit co nejvíce seniorům přístup k moderním technologiím. Dosud naše kurzy IŠ absolvovalo již stočtyřicet tři účastníků. Viz příloha P1.

3.2.4 Virtuální univerzita třetího věku

Na podzim r. 2013 jsme do vzdělávacích aktivit v KKD zařadili ve spolupráci s Českou zemědělskou univerzitou v Praze novinku - Virtuální univerzitu 3. věku (VU3V).

Studium zahrnuje tříletý ucelený vzdělávací přednáškový program, edukační kurzy v oblasti informačních technologií a konverzační jazykové kurzy. ⁴⁰Virtuální Univerzita třetího věku (VU3V) je určena především pro vzdělávání seniorů v regionech, kteří se z různých důvodů nemohou zúčastňovat prezenčních přednášek U3V v sídlech vysokých škola univerzit (vzdálenost, zdravotní a časové důvody, finanční náročnost na dopravu apod.). Virtuální U3V umožňuje přístup k vysokoškolskému zájmovému studiu všem seniorům v rámci celé České republiky bez rozdílu místa bydliště, čímž poskytuje stejné příležitosti všem seniorům, a představuje tak novou moderní alternativu ke klasické

⁴⁰ <http://e-senior.czu.cz/>

prezenční přednáškové výuce U3V. Je založena na využití nových komunikačních technologií a internetu, má prvky distančního vzdělávání a e-learningu a je didakticky přizpůsobena charakteristickým specifikům seniorského vzdělávání. Po splnění studijních podmínek a absolvování 6 individuálních kurzů je účastník pozván na slavnostní promoci v aule ČZU.⁴¹

Pilotní semestr na podzim r. 2013 v KKD absolvovalo 18 studentek. Stejný počet studentek absolvovalo i I. semestr, jehož slavnostní zakončení proběhlo navíc ve vyškovské knihovně koncem května 2014. Závěrečného semináře se zúčastnilo 105 virtuálních studentů z devíti konzultačních středisek ČR, kteří obdrželi Pamětní listy. Seminář zakončilo předávání drobných odměn přítomné nejstarší účastnici a nejstaršímu účastníkovi. Mezi oceněnými byla také vyškovská studentka paní Helena Havránková, která si odnesla ocenění za nejlepší esej k přednášenému tématu Evropské kulturní hodnoty. Studující senioři se tak seznámili, vyměnili si svoje zkušenosti a poznali zajímavá místa Vyškova. Druhý semestr s tématem Dějiny oděvní kultury byl ukončen v lednu letošního roku a absolvovalo jej dvacet studentek. Viz příloha P1.

3.3 Klub přátel Knihovny Karla Dvořáčka

Klub přátel KKD je spolkem jehož cílem je organizovat společenské a kulturní aktivity zaměřené na podporu čtenářství, propagaci a popularizaci knih a knihoven. Vznikl v roce 2011, je samostatným právním subjektem, s KKD má však společné sídlo. Jeho činnost je určena široké veřejnosti, ale vzhledem k tomu, že členská základna je tvořena z více než 80% seniory, lze jej do bakalářské práce o vzdělávání a kulturních aktivitách pro seniory rovněž zařadit.

Klub pořádá setkávání nad knihami, besedy se spisovateli – Literární čaje o páté, navštěvuje divadelní představení vycházející z literární předlohy a dvakrát do roka vyjíždí na Literární toulky po České republice.

⁴¹ <http://e-senior.czu.cz/>

Akce Klubu přátel jsou velmi oblíbené, zvláště Literární čaje o páté pro svou přívětivou domácí pohodu, ke které přispívají členky – seniorky napečením voňavého občerstvení k lahodnému čaji. Mnoha našim hostům se z tak příjemného prostředí ani nechce odjíždět domů.

Mezi hosty, kteří zavítali mezi členy Klubu na autorská čtení nebo besedu o knihách byli naši přední spisovatelé a spisovatelky, knižní nakladatelé i recenzenti např. Petra Hůlová, Marek Šindelka, Kateřina Tučková, Vratislav Ebr, Irena Dousková, Miloň Čepelka, Arnošt Goldflam, Iva Pekárková, redaktori Literárních novin a mnoho dalších.

Také na seniory velmi oblíbených Literárních toulkách se mohou účastníci dozvědět mnoho zajímavého ze života literárních postav nebo jejich autorů. Tak jsme uskutečnili Literární toulky do Památníku Boženy Němcové, do expozice Jana Amose Komenského v Muzeu v Uherském Brodě, do Ostrovačic – kraje Helenky a Ríši z Pohádky máje...

Jednou z posledních akcí Klubu přátel KKD byla minulý měsíc návštěva divadelního představení v Městském divadle v Brně Skleněný pokoj. Zhlédnout povedenou dramaturgii literárního díla přiblíží diváka literatuře. A je to také důvod, proč Klub jezdí do divadla. Skleněný pokoj určitě nebyl posledním představením, které jeho členové navštívili.

Existence knihovny a Klubu v jednom objektu je vzájemně výhodná, obě instituce si nepřekáží, ale naopak vzájemně se doplňují a spolupracují. Např. knihovna poskytuje prostory sálu k pořádání Literárních čajů, členky Klubu spolupracují s dětským oddělením KKD na pořadu „Babičko, čti nám“.

Za čtyřleté období svého působení si aktivity Klubu přátel KKD získaly velkou oblibu a také několikanásobné rozšíření členské základny. Ustavující Valné hromady se v r. 2011 zúčastnilo dvaadvacet členů, nyní jich má Klub více než osmdesát. Viz příloha P1.

3.4 Dílčí shrnutí

Ze stručného nahlédnutí do možností vzdělávání a aktivit, které jsou seniorům v Knihovně Karla Dvořáčka nabízeny, vyplývá, že je zde velké množství aktivit, finančně nenáročných a množství dalších, dostupných v rámci čtenářského průkazu, které mohou využít a vyplnit tak volný čas v příjemném kulturním prostředí mezi svými vrstevníky, na rozdíl od prodejních akcí tzv. Šmejdu, kde mohou přijít o nemalé peníze a mnohdy i o lidskou důstojnost.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE

Praktickou část tvoří kombinace kvantitativního výzkumu a kvalitativního výzkumu metodou empirické sondy. Při kvantitativním výzkumu si výzkumník snaží držet odstup od zkoumaných jevů. Tím si zabezpečuje nestrannost pohledu. Naopak při kvalitativním výzkumu se snaží o sblížení se zkoumanými osobami a proniknutí do situací, ve kterých vystupují, protože jim tak může lépe porozumět a může je popsat.⁴² Metoda pozorování a rozhovorů se snaží rozšířit problematiku o další informace získané dotazníkovým šetřením.

Oba výzkumy jsou realizovány v Knihovně Karla Dvořáčka. Rozhovory a pozorování v období října 2014 až ledna 2015, dotazníkové šetření v lednu 2015. Respondenty jsou v kvantitativním výzkumu senioři - návštěvníci KKD, v kvalitativním výzkumu senioři - účastníci vzdělávacích kurzů v KKD.

Výsledky výzkumu jsou prezentovány formou popisu a doplněny v případě kvantitativního šetření o některé tabulky a grafy.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jak využívají senioři možnosti a formy vzdělávání v Knihovně Karla Dvořáčka, zda se „přátelí“ s informačními technologiemi, jaká je jejich motivace k učení, a které vzdělávací pořady preferují.

Hlavní výzkumná otázka:

Jak využívají senioři, navštěvující Knihovnu Karla Dvořáčka, možnosti vzdělávání a kulturních aktivit nabízených touto knihovnou?

Hlavní výzkumná otázka se člení na dílčí otázky:

Existuje souvislost mezi seniorem čtenářem a účastníkem vzdělávacích kurzů v Knihovně Karla Dvořáčka?

Co je pro seniory největší motivací k účasti na vzdělávacích aktivitách?

Jak senioři využívají ke komunikaci moderní informační technologie?

Který vzdělávací pořad senioři nejvíce preferují?

⁴² GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.*, 2000, s. 31

Využívají možnost být členem spolku Klub přátel KKD a účastnit se jeho aktivit?

4.2 Druh výzkumu

Problematika vzdělávání seniorů si zaslouží podrobnější a ucelenější vhled, proto byly zvoleny obě metody výzkumu, tedy kvantitativní i kvalitativní šetření.

V kvantitativním výzkumu jde o dotazníkové šetření. Metoda byla zvolena pro svou nespornou výhodu rychle a ekonomicky získat potřebné údaje od velkého množství respondentů. Dotazníky jsou anonymní a získaná data lze jednoduše zpracovat.⁴³

Cílem je zjistit, jaké vzdělávací pořady senioři v KKD navštěvují, jak využívají moderní informační technologie, jak často se věnují vzdělávacím aktivitám, jaké další pořady kromě vzdělávání preferují. Některé otázky jsou zaměřeny také „proknihovnický“, aby informace mohla využít knihovna ke zkvalitnění svých služeb. Dotazník má pětadvacet otázek, ty jsou koncipovány jako polouzavřené a uzavřené. V první třetině dotazníku zjišťujeme, jak často senioři navštěvují knihovnu, zda jsou pouze čtenáři nebo také návštěvníky vzdělávacích kurzů, a do jaké míry patří počítače do jejich života. Druhá třetina otázek směřuje ke konkrétním vzdělávacím aktivitám v KKD, jejich hodnocení a motivaci ke vzdělávání. Poslední třetina otázek je zaměřena na účast a hodnocení jiných pořadů, zda se senioři účastní vzdělávání i jinde než v knihovně a zjišťuje osobní údaje respondentů.

Sběr dat proběhl během měsíce ledna 2015 v Knihovně Karla Dvořáčka. Příchozím seniorům do knihovny bylo rozdáno pracovníky oddělení služeb 130 dotazníků a byli požádáni o vyplnění. Zpět se vrátilo 107 vyplněných dotazníků. Návratnost činila 82,3%.

Druhá část je zpracována **kvalitativní formou výzkumu – výzkumná sonda do všech čtyř typů vzdělávacích pořadů** v KKD. Sběr dat byl v tomto případě uskutečněn formou polostrukturovaných rozhovorů, v období října 2014 až ledna 2015, vždy se dvěma účastníky každého kurzu, tedy Akademie třetího věku, Tréninku paměti, Internetové školičky a Virtuální univerzity 3. věku. Celkem jde o 8 respondentů. Rozhovory trvaly většinou 20 minut, účastníci kurzů odpovídali na předem připravené otázky.

⁴³ SAMSONKOVÁ, M. *Sociální pedagogika a andragogika v aplikaci na edukaci seniorů*, 2013 s. 42

5 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM

V kvantitativní části výzkumu budeme hledat odpovědi na tyto dílčí otázky:

- Existuje souvislost mezi seniorem čtenářem a účastníkem vzdělávacích kurzů v Knihovně Karla Dvořáčka?
- Jak senioři využívají ke komunikaci moderní informační technologie?
- Co je pro seniory největší motivací k účasti na vzdělávacích aktivitách?

5.1 Formulace hypotéz

Byly stanoveny tři výzkumné hypotézy.

H1 Většina seniorů, navštěvujících KKD, je čtenářem a zároveň účastníkem vzdělávacích kurzů.

H2 Seniorů, kteří využívají ke komunikaci IT technologie je v KKD menšina.

H3 Pro většinu seniorů, navštěvujících vzdělávací kurzy v KKD, je největší motivací k učení získání nových poznatků.

5.2 Výzkumný vzorek

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno dostupným výběrem u seniorů navštěvujících Knihovnu Karla Dvořáčka v měsíci lednu 2015. Pracovnice KKD z oddělení služeb rozdaly všechny dotazníky seniorům, kteří během měsíce ledna navštívili knihovnu a souhlasili s vyplněním dotazníku. Bylo rozdáno 130 dotazníků, vyplněno a vráceno 107.

5.3 Analýza a interpretace výsledků kvantitativního šetření

V této části jsou popsány a vyhodnoceny jednotlivé otázky dotazníku. Dotazník byl vytvořen v programu WORD a vyhodnocen pomocí deskriptivní statistiky na www.surveio.cz. Z důvodu přehlednosti jsou tabulky a grafy pouze u některých otázek, např. těch, které potvrzují nebo vyvracejí hypotézy anebo zaznamenávají překvapivé, či jinak zajímavé údaje. Vzor dotazníku je uveden v příloze bakalářské práce.

Dotazníky v počtu 130 ks byly počátkem měsíce ledna rozdány knihovnicemi seniorům, kteří v tuto dobu navštívili Knihovnu Karla Dvořáčka a souhlasili s vyplněním dotazníku. Vráčeno bylo 107 vyplněných dotazníků.

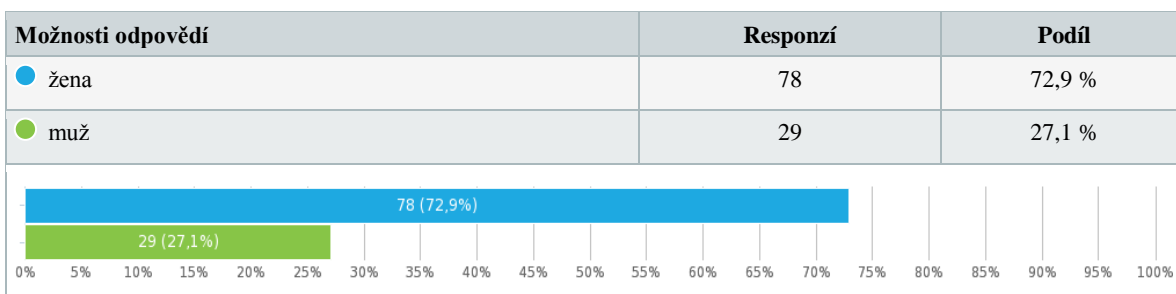
V první části prezentace výsledků jsou uvedeny demografické údaje na rozdíl od dotazníku, kde jsou až na poslední stránce. Tento „obrácený postup“ byl zvolen z důvodu určitého „představení a seznámení se“ s respondenty, kteří poskytli svoje osobní údaje, a o kterých se bude vlastně v celé kapitole neustále hovořit.

Složení respondentů dle pohlaví

Z celkového počtu 107 respondentů se dotazníkového šetření zúčastnilo 78 žen (72,9%) a 29 mužů (27%). Viz tabulka 1.

Tabulka 1 Složení výzkumného vzorku dle pohlaví

Výběr z možností, zodpovězeno 107x, nezodpovězeno 0x

Věkové složení respondentů

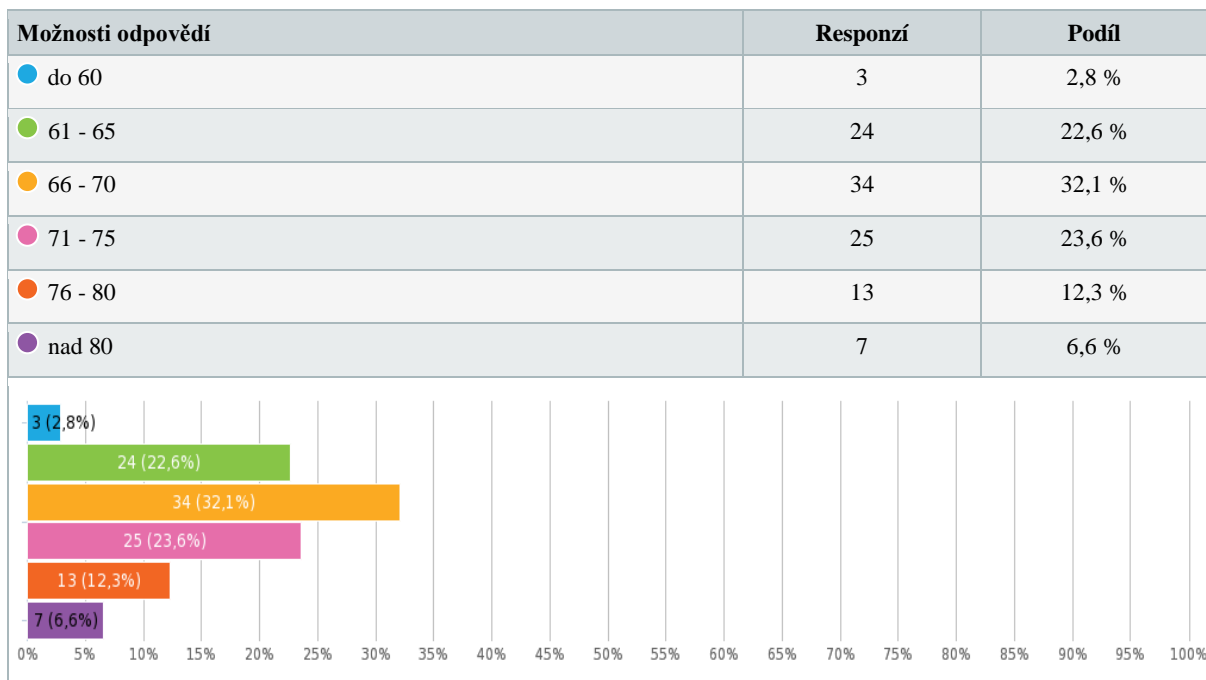
Otázka věku bylo zodpovězena 106x, jeden respondent tuto otázku vynechal.

Při sestavování dotazníku bylo zvažováno, zda kategorii do 60 let vůbec vymezit, ale vzhledem k tomu, že někteří lidé odcházejí i do předčasného důchodu, zvláště třeba ženy, z důvodu péče o přestárlé rodiče, byla tato kategorie nakonec zachována. Jak se ukázalo, zastoupení v této kategorii bylo jen sporadické, do celkového počtu významněji nezasáhlo.

Do 60 let tak výzkumný vzorek měl pouze 3 respondenty (2,8%), v kategorii 61 – 65 let 24 osob (22,6%), v kategorii 66 – 70 let se šetření zúčastnilo 34 osob (32,1%), kategorie 71 – 75 let je zastoupena 25 osobami (23,6%), kategorie 76 – 80 let 13 seniory (12,3%) a k věkové skupině nad 80 let se zařadilo 7 respondentů (6,6%).

Jak je patrné z následující tabulky a grafu, největší skupinu respondentů tedy tvoří kategorie 66 – 70 let a zhruba stejně velké jsou skupiny mladších 61 – 66 a naopak starších 71 - 75 let. Zbývající kategorie mají výrazně méně respondentů. Viz tabulka 2.

Tabulka 2 Složení výzkumného vzorku dle věku
 Výběr z možností, zodpovězeno 106x, nezodpovězeno 1x

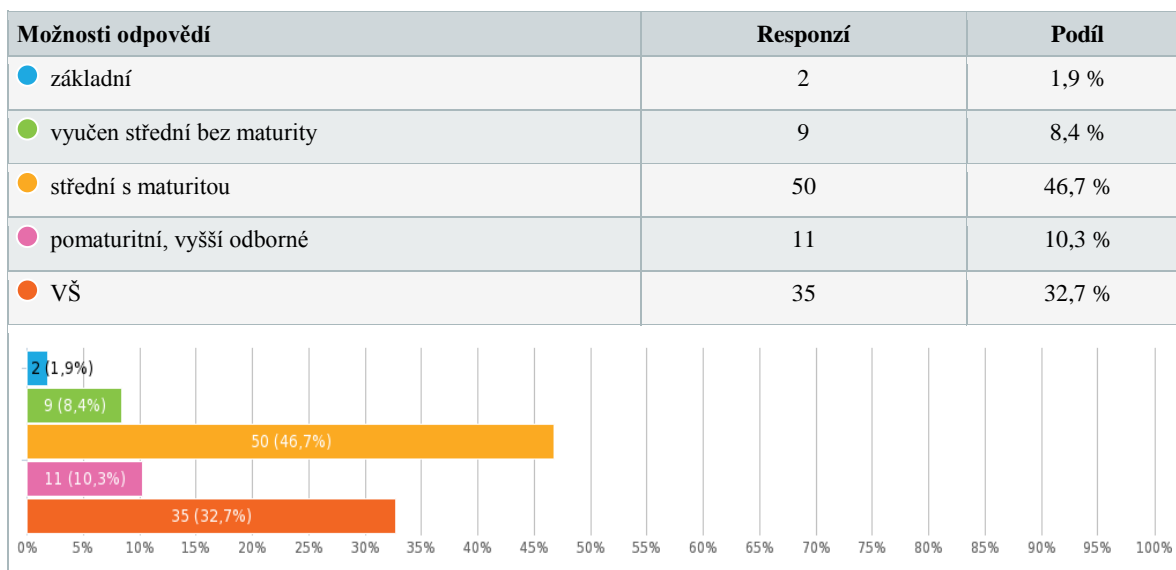
Rodinný stav

Rozdělení podle rodinného stavu ukazuje, že většina seniorů je vdaných nebo ženatých, což je 59 respondentů (55,1%), druhou větší skupinu tvoří ovdovělí 32 osob (29,9%), v menšině jsou rozvedení 12 seniorů (11,2%) a svobodní 4 osoby (3,7%).

Vzdělání

Největší skupinu respondentů tvoří lidé se středoškolským vzděláním, ukončeném maturitou 50 osob (46,7%). Další poměrně velkou skupinu tvoří respondenti s vysokoškolským vzděláním 35 (32,7%). Na třetím místě je 11 osob (10,3%) s pomaturitním nebo vyšším odborným vzděláním. Nejméně respondentů se rekrutuje z řad vyučených 9 (8,4%) a se základním vzděláním 2 (1,9%). Viz tabulka 3.

Tabulka 3 Složení výzkumného vzorku dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Výběr z možností, zodpovězeno **107x**, nezodpovězeno **0x**

Bydliště

Opět výsledek, který bylo možné očekávat, a sice, že naprostou většinu respondentů tvoří místní, tedy 86 respondentů (80,4%) bydlí ve Vyškově a jen 21 osob (19,6%) bydlí mimo Vyškov.

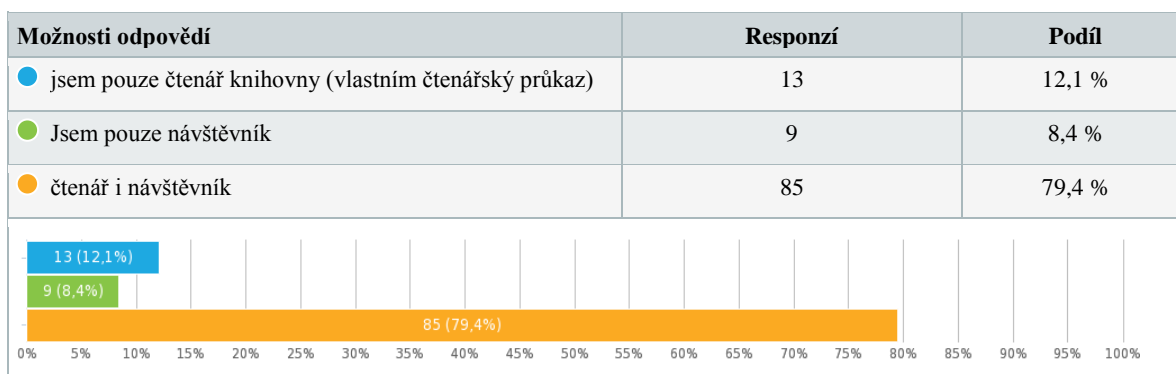
Demografické údaje byly popsány a respondenti tím „představeni“. Dále se bude BP věnovat údajům, které jsme chtěli zjistit především, a to, zda senioři chodí do KKD pouze jako čtenáři, tedy z důvodu půjčování knih, nebo i z důvodu jiných. Této problematice je věnována hned první otázka v dotazníku.

Důvod k návštěvě knihovny

Z šetření vyplynulo, a potvrdilo to tak první hypotézu, že většina seniorů navštěvuje KKD nejen jako čtenáři, tedy z důvodu půjčování knih, ale zúčastňuje se také vzdělávacích akcí. Je to téměř 80% respondentů 85 (79,4%). Těch, kteří jsou pouze jen čtenáři je 13 (12,1%) a naopak výhradně návštěvníky akcí, bez čtenářského průkazu je 9 (8,4%) dotazovaných seniorů. Viz tabulka 4.

Tabulka 4 Důvod k návštěvě knihovny

Výběr z možností, zodpovězeno 107x, nezodpovězeno 0x

Jak často do knihovny

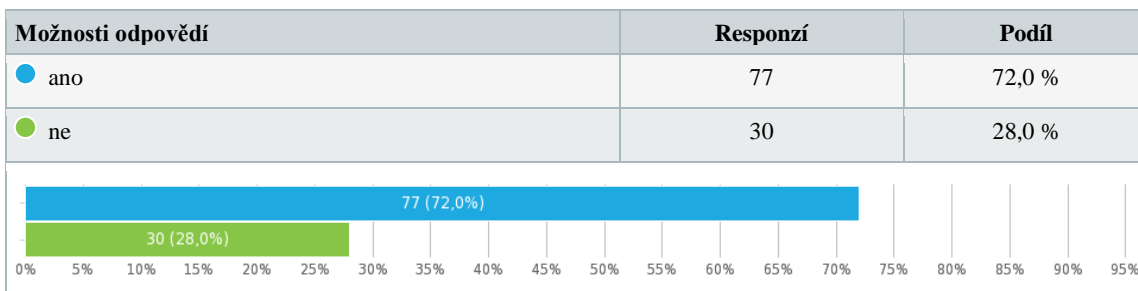
V otázce č. 2 respondenti odpovídali na dotaz, jak často chodí do knihovny. Nejvíce seniorů navštěvuje knihovnu několikrát v měsíci - 51 respondentů (47,7%). Těch, kteří navštěvují KKD několikrát týdně je 26 (24,3%), jednou týdně zavítá do KKD 18 seniorů (16,8%) a pouze jednou do měsíce zajde do knihovny 12 respondentů (11,2%).

Počítačová zdatnost seniorů v knihovním prostředí Zde okomentujeme výsledky odpovědí dvou otázek č. 3 a č. 4, protože spolu souvisí a navíc jejich odpovědi jsou přesně opačné, a tudíž i srovnání je zajímavé. Na otázku č. 3, zda respondent navštěvuje webové stránky KKD, odpovědělo kladně 62 seniorů (57,9%), záporně 45 (42,1%). Avšak v otázce č. 4, zda vyhledává knihy v on-line katalogu knihovny odpovědělo kladně jen 38 seniorů (35,5%), záporně však 69 seniorů (64,5%).

Počítačová komunikace seniorů

IT komunikaci se věnují v dotazníku dvě otázky, a to č. 5 a 6. V prvním případě se zjišťuje, jak senioři komunikují na sociálních sítích - kladně odpovědělo 43 respondentů (40,2%), záporně 64 (59,8%). Důležitější je však otázka č. 6, která vlastně dává odpověď, jak senioři zvládají IT technologie. Pokud totiž komunikují přes e-mail, na což se zde ptáme, tak vlastně aktivně využívají znalosti získané v kurzech IŠ popřípadě jinde. A musím říci, že zde jsem byla výsledkem velmi překvapena, neboť téměř tři čtvrtiny dotazovaných seniorů využívá e-mailovou poštu! Je to 77 seniorů (72 %), 30 seniorů (28%) odpovědělo záporně. **Výsledek tedy vyvrací hypotézu č. 2, že seniorů využívajících při komunikaci IT technologie, je menšina.** Tento úžasný výsledek je patrný z tabulky 5.

Tabulka 5 E-mailová komunikace seniorů

Výběr z možností, zodpovězeno **107x**, nezodpovězeno **0x**

Získání znalostí v IT

V dotazníku se ptáme v otázce č. 7, kde senioři získali počítačové dovednosti. Je potěšující, že čtvrtina těch, kteří ovládají PC, se naučila pracovat s počítačem na kurzu IŠ v knihovně. Je to 28 respondentů (26,2%). 26 respondentů (24,3%) se naučilo pracovat s PC na kurzu jinde než v knihovně, úplně stejný počet respondentů tedy 26 (24,3%) to naučily děti nebo vnoučata a 18 respondentů (16,8%) jsou samouci. Někteří uvedli i dvě možnosti, že je např. učily děti, ale ještě chodili i do kurzu. 25 respondentů (23,4%) nepoužívá počítač.

Vzdělávací kurzy v KKD

Další dvě otázky, č. 8 a 9 je možné spojit, jelikož se věnují tomu, zda senioři vědí, že KKD pořádá vzdělávací kurzy pro seniory, a dále se ptáme, kde se o této možnosti dozvěděli. Naprostá většina seniorů 103 (98,1%) ví o tom, že v KKD probíhají vzdělávací pořady, pouze 2 respondenti (1,9%) odpověděli, že nevědí. Ve dvou případech nebyla tato otázka respondentem zodpovězena. O tom, že v KKD probíhají vzdělávací pořady se drtivá většina dozvěděla přímo v knihovně, výrazně menší část pak uvádí, že se o této možnosti dozvěděli v tisku, na internetu nebo od známých. Někteří uváděli i více způsobů, kde se o vzdělávání v KKD dozvěděli, proto zde nejsou uvedeny přesné počty, nebyly by to totiž úplně přesné údaje.

Návštěvnost vzdělávacích pořadů

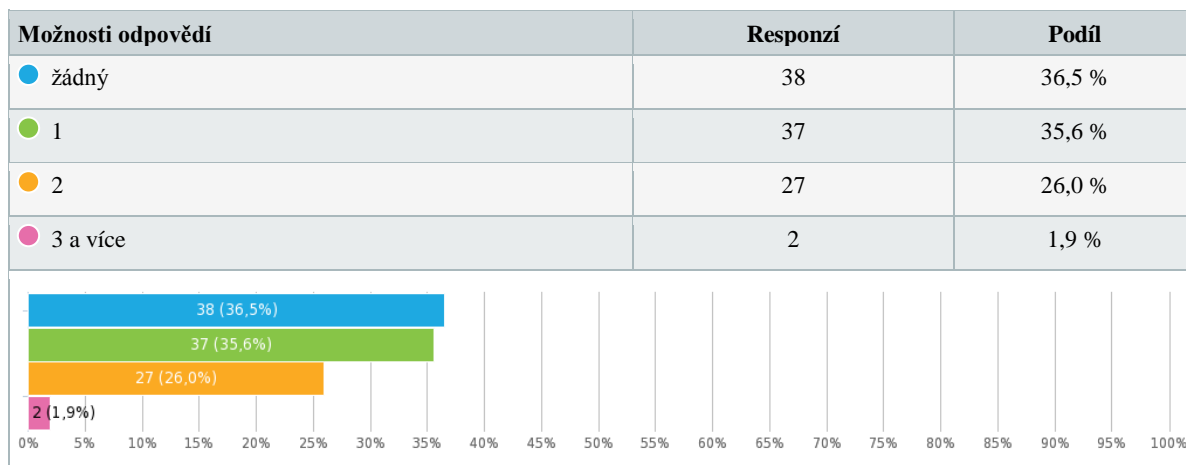
V otázce č. 10, v dotazníku byly respondentům předloženy možnosti všech čtyř vzdělávacích pořadů, které v KKD probíhají a ptali jsme se, které z nich navštěvují, popř. mohli uvést i jiný typ pořadu, který zde nebyl uveden. Zde odpovědělo pouze 81 respondentů, 26 neodpovědělo, možná jim chyběla nějaká další možnost odpovědi, nebo to mělo znamenat, že žádný z těchto pořadů nenavštěvují. Dle vyhodnocení nejvíce seniorů – téměř tři čtvrtiny navštěvuje Akademii 3. věku (A3V) 59 účastníků (72,8%), „druhou příčku obsadil“ Trénink paměti (TP) 34 osob (42%), třetí v pořadí je kurz počítačové gramotnosti Internetová školička (IŠ) s 19 účastníky (23,5%) a Virtuální univerzitu 3. věku (VU3V) navštěvuje 14 osob (17,3%) z dotazovaných. 8 účastníků uvedlo v možnosti jiné, že navštěvují hudební pořady, akce Klubu přátel KKD, odborné přednášky k určitému tématu nebo také Akademii volného času. Při sečtení numerického i procentuálního vyjádření lze namítnout, že výsledek je vyšší než 81 odpovídajících respondentů anebo 100%. Je to však dáno tím, že někteří senioři navštěvují souběžně dva a ve dvou případech (jak se dozvíme hned v následujících řádcích) dokonce tři vzdělávací kurzy najednou.

Počet navštěvovaných vzdělávacích kurzů

Další údaj, který při vyhodnocování překvapil, byl počet vzdělávacích kurzů, které senioři zvládají absolvovat. 38 účastníků šetření (36,5%) odpovědělo, že nyní nenavštěvuje žádný vzdělávací kurz. Jeden kurz navštěvuje 37 účastníků (35,6%), dva kurzy současně navštěvuje 27 účastníků (26%) a dokonce se najdou 2 účastníci (1,9%), kteří dokážou zvládnout výuku ve třech kurzech současně! Celkem se tedy vzdělává v jednom, ve dvou nebo i třech kurzech současně 66 respondentů, ze 104, kteří na tuto otázku odpovídali. Je to celkem 63,5% (sečteny údaje z řádků 1, 2, 3 a více). V otázce č. 11 odpovídalo 104 respondentů, 3 respondenti neodpověděli. Viz tabulka 6

Tabulka 6 Počet navštěvovaných kurzů

Výběr z možností, zodpovězeno 104x, nezodpovězeno 3x

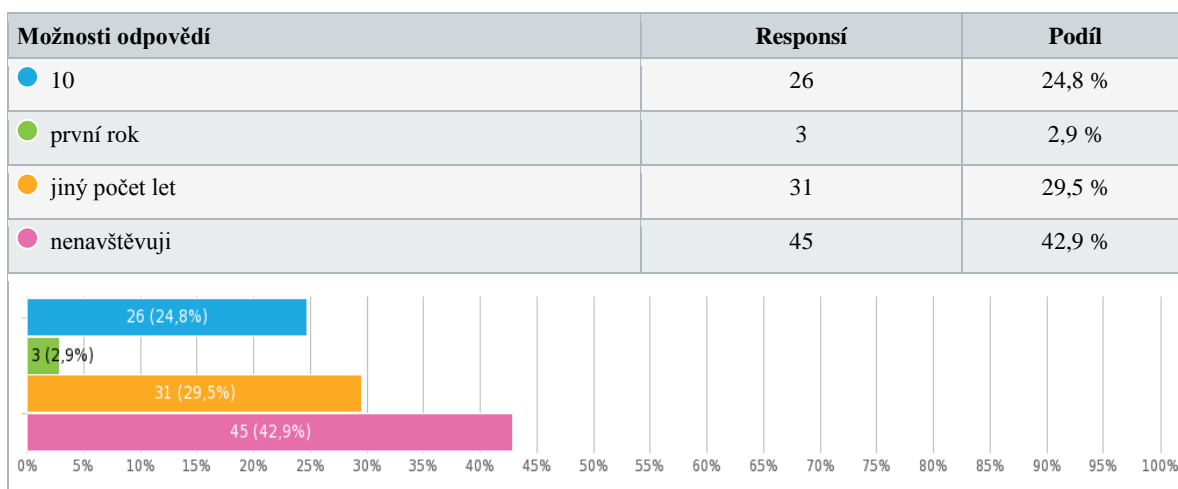
Akademie 3. věku

Otázka č. 12 se věnuje Akademii 3. věku. Na podzim roku 2005 započal první cyklus přednášek pro seniory s různými společenskovedními tématy. Senioři odpovídali na otázku, kolik let navštěvují A3V. Bylo zaznamenáno 105 odpovědí, ve dvou případech nezodpovězeno. A3V navštěvuje celkem 60 respondentů (57,2%) různě dlouho. 26 osob (24,8%) se účastní přednášek od samého začátku, tedy desátým rokem. Naopak prvním rokem se účastní 3 respondenti (2,9%), ostatních 31 osob (29,5%) různý jiný počet let. 45 z dotazovaných (42,9%) se A3V neúčastní. Jak vyplývá z výše uvedeného, celá čtvrtina „akademiků“ je svému pořadu věrná od samého začátku až do dneška.

Viz tabulka 7.

Tabulka 7 Účast na Akademii 3. věku

Výběr z možností, zodpovězeno **105x**, nezodpovězeno **2x**

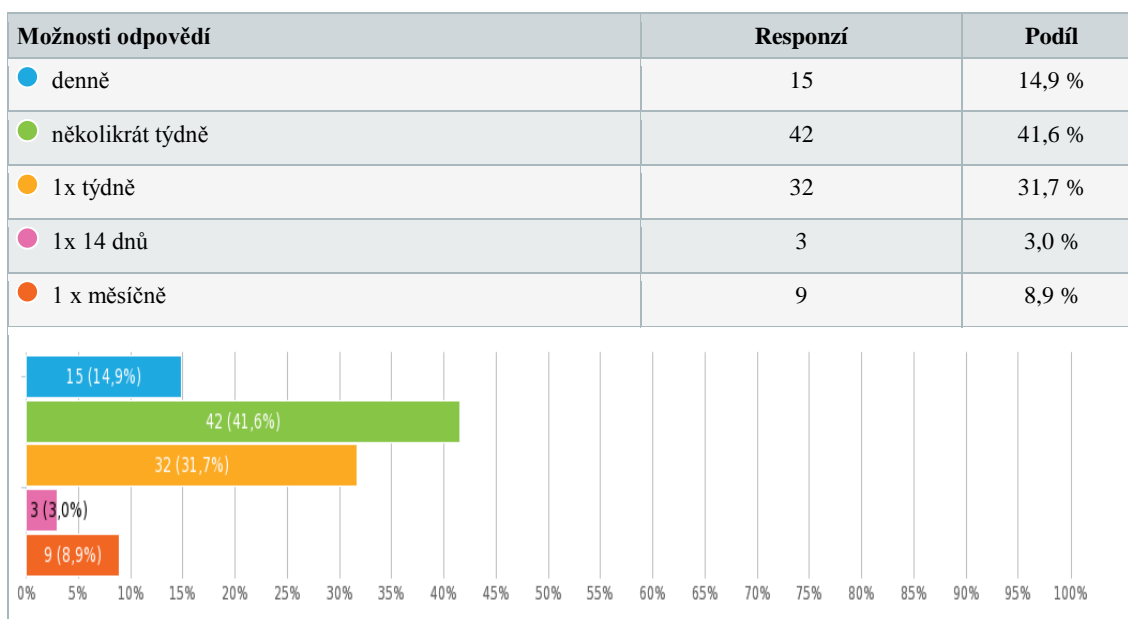

Čas pro vzdělávací aktivity

Zajímavé údaje poskytuje vyhodnocení otázky č. 13, jak často se dotazovaní senioři věnují vzdělávacím aktivitám mimo docházky do kurzů. Největší počet je těch, kteří se věnují vzdělávání několikrát týdně 42 (41,6%), následovány seniory, kteří se vzděláváním zabývají 1x do týdne 32 osob (31,7%). Viz tabulka 8.

Tabulka 8 Vzdělávání mimo docházky do kurzů

Výběr z možností, zodpovězeno 101x, nezodpovězeno 6x

Tabulka 8

Hodnocení úrovně vzdělávání a lektorského vedení

V otázkách č. 14 a 15 hodnotili senioři škálovou metodou úroveň vzdělávacích pořadů a lektorské vedení. V obou případech výrazně převažovalo hodnocení stupněm 1 - výborná a 2 - chvalitebná. Úroveň vzdělávacích pořadů dostala nejvyšší hodnocení „1“ v 51 případech (65,4%), hodnocení „2“ ve 22 případech (28,2%). Stupeň hodnocení 3 – 5 byl použit u zbývajících 5 případů (6,5%). Ještě výraznější hodnocení stupněm 1 a 2 bylo u hodnocení lektorského vedení. Zde obdržela kolegyně a lektorka vzdělávacích pořadů v KKD Zdeňka Adlerová opravdu krásné „vysvědčení“ 52 jedniček a 22 dvojek (dohromady 96,1%).

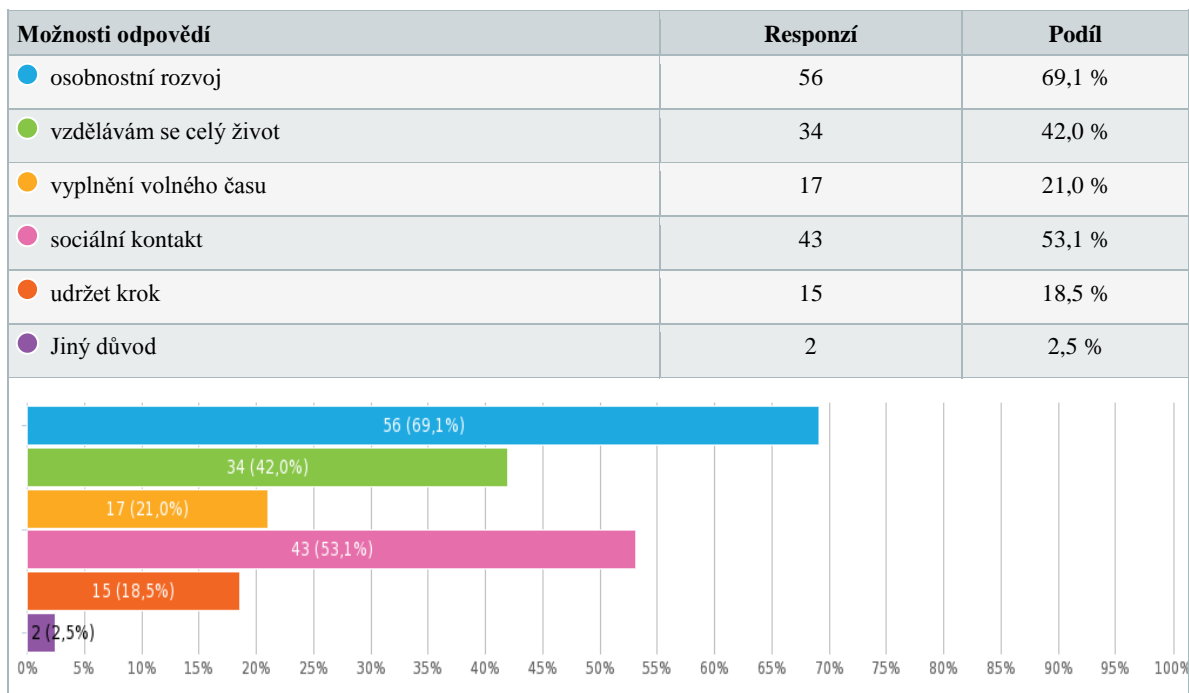
Motivace ke vzdělávání

Na otázku č. 16 odpovědělo 81 respondentů, 26 neodpovědělo. Lze se tedy domnívat, že ti, kteří odpovídali, jsou účastníky některého ze vzdělávacích kurzů. Protože respondenti mohli zaškrtnout více odpovědí, je důležité, které z možností získaly nejvíce „hlasů“, než přesné procentuální vyjádření. Více než z tabulky s číselnými údaji je v tomto případě vše

dobře patrné z připojeného grafu. **Největší motivací ke vzdělávání pro většinu respondentů je jednoznačně osobnostní rozvoj – tento názor má téměř 70% odpovídajících, tím potvrzuje hypotézu č. 3, že největší motivací k učení pro většinu seniorů, navštěvujících vzdělávací kurzy v KKD, je získání nových poznatků.** Ze sociologického hlediska je zajímavý údaj, který obsadil „druhé místo“ a to, že pro více než 50% seniorů je motivací ke vzdělávání sociální kontakt. Nelze se tomu divit, protože každý třetí senior uvedl v osobních údajích, že je ovdovělý. Při vzdělávacích kurzech tak načerpá nové znalosti a přijde do kontaktu s lidmi, kteří mají stejné záliby – ideální kombinace pro aktivního seniora. Pomyslnou „třetí příčku“ obsadila motivace „vzdělávám se celý život“ – více než 40% seniorů uvedlo tento důvod. Zbylé dva důvody získaly přibližně stejné hodnocení, zhruba 20% a sice, že je pro seniory motivací ke vzdělávání vyplnit volný čas, a také snaha „udržet krok“ s dětmi nebo vnoučaty. Dva respondenti ještě uvedli vlastní důvody. Viz tabulka 9.

Tabulka 9 Motivace ke vzdělávání v kurzech a seminářích.

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 81x, nezodpovězeno 26x

- baví mě to
- na vesnici nemám kontakt s lidmi stejných zálib - zde mám přátele

Návštěvnost dalších pořadů v KKD

Senioři rádi navštěvují nejen vzdělávací pořady, ale také pořady řekněme literárně – společenské. Největší oblibě se těší čtenářské besedy, organizované Klubem přátel KKD – navštěvuje je 76 respondentů (73, 8%), následují výstavy v prostorách knihovny – ty si našly 56 příznivců (54,4%), stále větší popularitu si získávají literární toulky 51 respondentů (49,5%), přibližně podobný počet příznivců mají cestovatelské přednášky 39 (37,9%) spolu s pořadem Zpívání 36 (35%). Vícegenerační projekty jsou v menšině, už z toho důvodu, že jsou vícegenerační – tudíž nebývá snadné zajistit, aby se sešli v knihovně dítě, rodič a prarodič. I tak 10 seniorů (9,7%) se takových akcí zúčastnilo. 11 seniorů (10,7%) uvedlo, že navštěvuje jiné pořady, než byly uvedeny v dotazníku. Např. hudební pořady, přednášky různého zaměření - o historii, zdravotnická témata apod.

Spokojenost s úrovní dalších pořadů

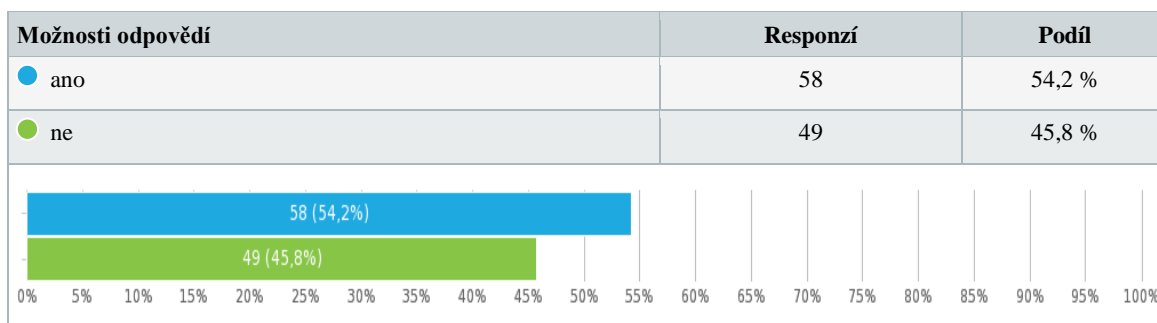
Otázka č. 18 souvisí s předchozí otázkou. Zde návštěvník hodnotí stupnicí jako ve škole úroveň literárně – společenský pořadů. Zde asi nemá příliš smysl uvádět jednotlivé počty seniorů, kteří dali tu či onu známku, tomu kterému pořadu. Většina pořadů totiž obdržela nejvyšší hodnocení – tedy stupeň 1, popř. stupeň 2. Ostatní stupně hodnocení 3 – 5 se vyskytovaly jen minimálně.

Členství v Klubu přátel KKD

Obliba Klubu přátel KKD vzrůstá, z členství plynou výhody, např. při Literárních toulkách - jeho členové mají vstup zdarma do navštívených míst. To je pro seniory zajímavé, takže více než polovina respondentů 58 (54,2%) je členem Klubu přátel KKD. Viz tabulka 10.

Tabulka 10 Členství v Klubu přátel KKD

Výběr z možností, zodpovězeno **107x**, nezodpovězeno **0x**

Vzdělávání jinde než v KKD

Poslední problematikou, která byla zkoumána je, zda senioři navštěvují vzdělávací pořady i jinde než v KKD. Tento údaj opět překvapil, neboť z dotazovaných seniorů – 35 respondentů (32,7%) navštěvuje vzdělávací pořady ještě na jiných místech – nejčastěji přednášky v Klubu důchodců 14 osob, přednášky na Univerzitě 3. věku MU Brno – 5 osob, vzdělávání pro seniory na bývalé Vysoké vojenské škole 9 osob, cestovatelské přednášky v ZOOparku a MKS 3 osoby, na internetu 1 osoba, přednášky Svazu postižených civilizačními chorobami 2 osoby a jinde 1 osoba. Z výsledků je tedy patrné, že vzdělávání má své pevné místo ve skupině zkoumaných seniorů.

5.4 Shrnutí výsledků kvantitativního šetření

Výzkumu se zúčastnilo celkem 107 seniorů, kteří v období měsíce ledna 2015 navštívili Knihovnu Karla Dvořáčka a vyplnili nabídnutý dotazník.

Demografické údaje

Větší skupinu respondentů tvoří 78 žen (72,9%) a pouze 29 mužů (27%). Nejčastěji patří do věkové skupiny 66 -70 (34 osob – 32,1%), let a zhruba stejně velké jsou skupiny mladších 61 – 66 (25 osob – 23,6%) a naopak starších 71 - 75 let (24 osob – 22,6%). Je to pochopitelné, všechny tři skupiny patří do kategorie mladých seniorů, takže jsou aktivní a plní zájmů. Po pětasedmdesátém roce věku je znát výraznější úbytek seniorů v knihovně, pravděpodobně z příčin zhoršování zdravotního stavu. Kategorie nad 80 let je spíše menšinová, rovněž kategorie do 60 let, jejíž zastoupení třemi účastnicemi je více méně okrajové. Z hlediska rodinného stavu je většina respondentů vdaných nebo ženatých, 59 (55,1%), následují ovdovělí 32 (29,9%), výrazně méně je rozvedených a svobodných 12 (11,2%) a 4 (3,7%). Celkem překvapilo vysoké číslo žijících v manželství, domnívala jsem se, že vdaných či ženatých bude méně, a naopak jsem očekávala o něco vyšší číslo u ovdovělých. Pokud se týká vzdělanostního složení je nejvíce respondentů se středoškolským vzděláním s maturitou 50 osob (46,7%), 35 respondentů (32,7%) má vysokoškolské, pomaturitní nebo vyšší odborné uvedlo 11 dotazovaných (10,3%). Osob se

základním vzděláním a vyučených je výrazně méně, dohromady obě skupiny tvoří 11 respondentů (10,3%). Středoškoláků a vysokoškoláků je tedy téměř 80%, což potvrzuje známou pravdu, že lidé s vyšším vzděláním mají také větší zájem se dále vzdělávat. Z hlediska bydliště je naprostá většina respondentů místních, tedy bydlících ve Vyškově - 86 respondentů (80,4%), zatímco mimo Vyškov bydlí pouze 21 osob (19,6%). Je to logické, lidé z venkova musí oproti místním řešit dopravu, navíc většinu volného času věnují zahrádkaření nebo chovu domácích zvířat.

Zjištěné údaje

Uvedené skutečnosti poskytují odpověď na dílčí otázky a potvrzují nebo vyvrací hypotézy. V dotazníkovém šetření nás v první řadě zajímalo, kolik seniorů navštěvuje KKD nejen z důvodu půjčování knih, ale také jako návštěvník vzdělávacích akcí. **Bylo zjištěno, a potvrzena tak první hypotéza, že většina seniorů 85 (79,4%) navštěvujících KKD, jsou nejen čtenáři, ale také účastníci vzdělávacích pořadů.** Zajímavé údaje poskytlo dotazníkové šetření o počítačové gramotnosti seniorů. Např. v otázce č. 3, zda respondent navštěvuje webové stránky KKD, odpověděla většina seniorů 62 (57,9%) kladně, záporně 45 (72,1%) seniorů. Avšak hned v další otázce č. 4, zda vyhledává knihy v on-line katalogu knihovny, odpovědělo kladně jen 38 (35,5%) respondentů, záporně však 69 (64,5%) respondentů. Překvapivý údaj, dle mého názoru je také o komunikaci seniorů na sociálních sítích v otázce č. 5 – 43 (40,2%) seniorů odpovědělo ano, což je sice menšina dotazovaných, nicméně jsem očekávala nižší počet. **A zjištění, že 77 (72%) seniorů využívá ke komunikaci e-mail (ot. č. 6), mě doslova ohromil, a vyvrátil tak hypotézu č. 2, že seniorů využívajících ke komunikaci IT technologie je menšina!** Za zmínku stojí také fakt, že více než čtvrtina dotazovaných 28 (26,2%) se naučila ovládat počítač PC na kurzu v KKD. Např. otázky č. 2, 8 a 9 mají význam spíše pro knihovnu, jak často senioři navštěvují knihovnu, zda vědí, že v KKD probíhají vzdělávací programy určené jejich komunitě, a kde informaci o vzdělávání v knihovně získali. Důležité je však zjištění, z otázky č. 10, **že nejvíce seniorů preferuje vzdělávací pořad Akademie 3. věku, a sice 59 (72,8%) respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli. Zároveň je také zajímavý fakt, že téměř čtvrtina seniorů z těch, kteří na tuto otázku odpovídali (105) - 26 (24,8%) osob navštěvuje A3V celých deset let, tedy nepřetržitě od jejího počátku.** Všech seniorů, kteří pravidelně navštěvují Akademii i jiný počet let nebo i prvním rokem je 60 (57,2%). Jsou však také senioři, kteří chodí jen na jednotlivé přednášky, dle svého

zájmu. To je jen doplňující informace, tato skupina nebyla předmětem našeho zkoumání. Z šetření dále vyplynulo, že vzdělávacím aktivitám se věnuje denně nebo několikrát do týdne 57 seniorů (56,5%), ze 101, kteří na tuto otázku odpovídali. To je myslím také zajímavé zjištění. Velmi dobře byla respondenty hodnocena úroveň vzdělávacích pořadů a lektorské vedení. K tomu posloužilo škálové hodnocení 1 – 5, kdy obě sledovaná kritéria obdržela až na pár výjimek jen samé „jedničky a dvojky“. Určitě na tom má velkou zásluhu lektorka seniorského vzdělávání v KKD Zdeňka Adlerová - certifikovaná trenérka paměti a mozkového joggingu. **Odpověď na dílčí otázku: „Jaká je motivace seniorů ke vzdělávání v kurzech pořádaných knihovnou?“ dává vyhodnocení otázky č. 16** v dotazníku, ze kterého vyplývá, že **pro 56 seniorů (69,1%) je nejdůležitější motivací ke vzdělávání osobnostní rozvoj, neboli získávání nových poznatků, což potvrzuje hypotézu č. 3.** Pomyslnou „druhou příčku“ obsadila motivace sociálního kontaktu – čemuž se nelze divit – vždyť 30% vzdělávajících se seniorů je ovdovělých. **Třetí nejčastější motivací je, že se respondent vzdělává celý život.** Až teprve na čtvrtém místě skončila motivace z důvodu vyplnění volného času. Jako další důvody senioři uváděli, že by rádi „udrželi krok“ s dětmi a vnoučaty, vzdělávání „mě prostě baví“ a také „na vesnici nemám kontakt s lidmi stejných zálib“. Senioři dále hodnotili úroveň dalších pořadů, které v knihovně navštěvují (ot. č. 17 a 18). Mezi nejvíce navštěvované, a také s nejlepším hodnocením skončily čtenářské besedy, následované výstavami a literárními toulkami. Některé z pořadů, které byly zmíněny jsou organizovány v Knihovně Karla Dvořáčka ve spolupráci se spolkem Klub přátel KKD – např. čtenářské besedy a literární toulky. V dotazníku uvedlo 54 seniorů (54,2%), že je členem Klubu přátel KKD (ot. č. 19), který má už přes osmdesát členů a senioři tvoří téměř 80% členů Klubu. Posledním zjišťovaným údajem v dotazníku (ot. č. 20) je, zda se senioři vzdělávají ještě jinde. Tady 35 (32,7%) seniorů uvedlo kladnou odpověď. V místním Klubu důchodců navštěvuje přednášky čtrnáct z nich, devět seniorů se vzdělává na Akademii 3. věku bývalé Vysoké vojenské školy, pět respondentů dojíždí do Brna na MU, tři osoby navštěvují přednášky na MKS a v ZOO parku, jeden respondent se vzdělává v on – line kurzu a tři účastníci uvedli jinou možnost.

Jak dokazují výsledky kvantitativního šetření, vzdělávání se stalo nedílnou součástí života seniorů navštěvujících Knihovnu Karla Dvořáčka.

6 KVALITATIVNÍ VÝZKUM – EMPIRICKÁ SONDA

Kvalitativní šetření navazuje na rozsáhlejší kvantitativní výzkum a jeho cílem je doplnit a rozšířit danou problematiku o další informace metodou pozorování a rozhovorů.

Výzkumné otázky

Proč jste si vybral/a tuto formu vzdělávání?

Jak dlouho se v kurzech vzděláváte?

Co Vám vzdělávání přináší?

6.1 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl zvolen záměrným výběrem dvou účastníků z každého vzdělávacího kurzu – Akademie 3. věku, Tréninku paměti, Internetové školičky a Virtuální univerzity třetího věku, které pro seniory připravuje Knihovna Karla Dvořáčka. Celkem tedy jde o osm osob.

6.2 Postup výzkumu

Nejdříve bylo provedeno pozorování jedné lekce u každého vzdělávacího pořadu a učiněny písemné poznámky. Po té byli osloveni z každého kurzu čtyři účastníci - dobrovolníci k poskytnutí rozhovoru.

Respondenti byli seznámeni s průběhem výzkumu – poskytnutím rozhovoru na připravené otázky a dali k němu souhlas. Byli informováni o možnosti rozhovor kdykoliv ukončit. Vlastní rozhovory probíhaly v klidné místnosti, kde byla zaručena intimita a klid, v období měsíce listopadu 2014. Odpovědi na polostrukturované otázky byly zaznamenány v písemné podobě.

6.3 Vlastní průběh šetření

Akademie 3. věku

Jedná se o cyklus deseti přednášek, které probíhají každý třetí čtvrtek v měsíci. Kurz začíná vždy v září a končí v následujícím roce v červnu, kdy proběhne navíc ještě slavnostní zakončení daného ročníku, na kterém senioři obdrží certifikát o absolutoriu. Témata přednášek jsou společenskovední, z oblasti zdravotnictví, regionální témata a jiná. Senioři mohou podávat i vlastní návrhy, která témata by chtěli odpřednášet. Přednáška, které jsem se zúčastnila se konala v sále KKD. Senioři přicházeli už od půl deváté, aby tak ještě stihli vrátit a eventuálně půjčit další knihy. Většina z účastníků A3V jsou totiž také čtenáři a spojují přednášku s návštěvou knihovny. Přednáška se věnovala oblasti zdravotnictví – onkologickým onemocněním. Přednášejícím byl profesor MUDr. Jiří Vorlíček, předseda onkologické společnosti. Senioři pozorně poslouchali přednášejícího, někteří si dělali poznámky, a také pak vznesli velké množství dotazů. Živá debata pokračovala až do 11.20, kdy byl seminář ukončen.

Přednáška ze dne 15. 1. 2015, počet přítomných seniorů 88.

Rozhovory s účastníky Akademie 3. věku

Paní Marie, 80 let, vdova, SŠ vzdělání, pracovala jako mzdová účetní, je z Vyškova.

Je to na svůj věk velmi čilá paní, která má velký rozhled a spoustu zálib – kulturu, četbu, cvičí v Sokole. Ke svému rozhodnutí studovat říká: *„Po manželově smrti jsem se cítila osaměle, ale ráda trávím čas smysluplně, nebaví mě přihloupulé telenovely nebo seriály, tak jsem se tehdy přihlásila, když jsem na nástěnce v knihovně četla, že bude začínat Akademie 3. věku. No a dnes už chodím desátou sezónu a zlákala jsem i sousedku, takže už chodí druhý rok se mnou.“* Na otázku co jí vzdělávání přináší a proč si vybrala právě Akademii 3. věku, říká: *„Ráda se něco nového dozvím a přiučím a semináře A3V mají spoustu zajímavých témat. Baví mě hlavně semináře z oblasti literatury, výtvarného umění je to vždy moc pěkně a zajímavě připraveno a podáno.“*

Pan František, 76 let, ženatý, vyšší odborné vzdělání – dipl. technik, pracoval jako kontrolor, je z Vyškova.

Klidný a přemýšlivý pán, na Akademii chodí s manželkou, rádi s paní cestují po Česku a provozují turistiku, ale navštěvují také hrady a zámky. A3V si vybral: „*Abychom se taky něco dozvěděli o našem regionu a zajímavých lidech, kteří ho proslavili – např. o Aloisi Musilovi*“ (cestovatel, arabista, duchovní, spisovatel z Vyškova). Na otázku, zda je to jeho první vzdělávací kurz a kolikátý rok studuje, říká: „*Do knihovny na Akademii chodíme pátým rokem, ale už dříve jsme navštěvovali přednášky v Domově důchodců.*“ Na otázku, co mu vzdělávání přináší, odpověděl: *Chtěl jsem se zabývat něčím, co by mě bavilo, ale taky, co by mi přineslo něco užitečného. Tady se cítím dobře, chodím sem rád. Uvítal bych taky přednášky z oblasti vědy a techniky, ale vzhledem k převážné většině žen, asi tohle téma neprojde.*“

Trénink paměti

Trénink paměti pro seniory se koná v KKD 1x za 14 dní ve středu od 9 do 11 hodin. V dnešním kurzu je přítomno 21 účastníků, 20 žen a jeden muž. Kurz TP se koná v sále knihovny, kde sedí všichni kolem jednoho stolu, z důvodu lepší komunikace se všemi. Lektorka - kolegyně Adlerová - certifikovaná lektorka České společnosti trénování paměti a mozkového joggingu má předem připravený „scénář mozkového týrání“ učenlivých seniorů. Na začátku si účastníci „zkontrolují domácí úkoly“, zaktivizují se při souboru cvičení MUDr. Věry Klepalové, které zvyšuje pozornost, zrychluje reakce a zapojuje obě mozkové hemisféry. Cvičení je promítáno přes dataprojektor na stěnu a senioři cvičí sestavu zároveň s lektorkou. Po té senioři vyplňují do natištěných materiálů slovní přesmyčky a procvičují koncentrační cvičení. Po desetiminutové přestávce pokračuje kurz psaním legendy o vzniku Machu Picchu s použitím daných slov, zapamatují si data vztahující se k soše Ježíše nad Riem pomocí systému číslo – rým - symbol apod. Nakonec senioři dostanou uloženy „domácí úkoly“ a odcházejí s procvičenými oběma mozkovými hemisférami na oběd do blízké restaurace nebo domů.

Kurz Tréninku paměti ze dne 19. listopadu 2014, počet přítomných seniorů 21.

Rozhovory s účastníky Tréninku paměti

Paní Ludmila, 63 let, rozvedená, SZTŠ + vyšší odborné - speciální pedagogika, pracovala jako učitel odborných předmětů na učilišti, je z Vyškova.

Optimistka, aktivní a čilá paní, má velmi ráda rukodělné činnosti – vytváří různé vazby a aranžmá z přírodních materiálů, hodně chodí do přírody, cestuje, zúčastňuje se i jiných vzdělávacích aktivit v KKD – je členkou Klubu přátel KKD. Na otázku proč si vybrala vzdělávání v TP říká: *„Trénink paměti mě nutí namáhat si mozek, jinak by zlenivěl. Navštěvuji také Akademii a chodím na akce Klubu přátel KKD – mám spoustu volného času po odchodu do důchodu, žiji sama v bytě, tak nechci „zakrňt“. Trénuji paměť v knihovně už druhý rok, a také druhý rok chodím na Akademii 3. věku.“* Na otázku co jí vzdělávání přináší, odpovídá: *„Na kurzu trénování paměti jsem v sobě objevila matematické schopnosti, které se, když jsem chodila kdysi do školy, tak neprojevíly. Tam jsme biflovali vzorce a rýsovali kružnice, tady je to spíše zábavná hra. Obdivuji také svoje „kolegyně“, které jsou třeba o pět i deset let starší, a jsou díky dlouhodobé docházce stále duševně svěží.“*

Paní Herta, 70 let, vdaná, SŠ vzdělání, pracovala jako technická pracovnice, je z Medlovic.

Jedná se o výřečnou paní, která má pozitivní přístup k životu, je vidět, že pobyt mezi lidmi stejného zaměření jí vysloveně „dobíjí baterky“, což později potvrdila v odpovědi na třetí otázku. Trénink paměti si vybrala proto, že: *„Mám potřebu trénovat mozek, být aktivní a stále se něčím zaměstnávat. Za čtyři roky, co sem chodím, se mi paměť zlepšila, o tom není pochyb. Našla jsem tu výbornou partu lidí, se kterými se cítím dobře a mám si s nimi o čem povídat. Na vesnici, kde bydlím, se většina vrstevnic jen dívá na seriály nebo pracuje na zahradě. Já potřebuji stále nové podněty.“* Na otázku, zda je to její první vzdělávací kurz říká: *„Ano, je to první kurz, který navštěvuji, chodím do něj už čtyři roky. Ráda bych jezdila i na další – třeba na Akademii nebo Virtuální univerzitu, jenže, to by se asi moc nelíbilo manželovi, že jsem stále pryč. Když dělám*

„úkoly“ do Tréninku paměti, tak se směje, že mi k narozeninám koupí novou školní brašnu, když jsem ta „školačka“. Na otázku, co jí vzdělávání přináší, řekla: „Kromě toho, že se mi zlepšila paměť, to jsem vlastně už říkala na začátku – jsme taková parta „stejně praštěných“ ženských a jednoho muže – na toho nesmím zapomenout – růže mezi trnám je ten náš kolega...S některými děvčaty se stýkáme i mimo kurz, staly se z nás kamarádky, jsme moc rády, že jsme se díky Tréninku paměti seznámily. Knihovna má za to od nás jedničku s hvězdičkou.

Internetová školička

Internetová školička je vzdělávání, které probíhá dle zájmu seniorů. Knihovna vždy vyhlásí, že je možné se přihlašovat na počítačové vzdělávání a pokud se sejdou nejméně čtyři zájemci, tak kurz se uskuteční. Kurz IŠ opět lektorsky vede kolegyně Adlerová, odehrává se v počítačové učebně, a je zde přítomno 6 vzdělávajících se seniorek. Jedná se o osm dvouhodinových lekcí základů práce s PC každé úterý od 9 do 11 hodin. Dnešní lekce je úvodní a ukáže se, že u každé ze seniorek, které se do kurzu přihlásily, je jiná výchozí úroveň znalostí. Naštěstí zkušená lektorka si se situací poradí, a už zadává „studentkám“ první úkoly. Mají vytvořit složku s názvem Domácí mazlíčci, uložit ji na plochu, a najít na internetu článek o přednášce s tímto názvem a zkopírovat jej do složky. Někdo je zdatnější, někomu to trvá déle. Dále mají na internetu najít jakoukoliv fotografii kočky a psa, a také ji zkopírovat, a vložit do složky. Dalšími úkoly jsou např. odeslat e-mail lektorce kurzu a připojit fotografii psa a kočky jako přílohu e - mailu, nastavit domovskou stránku, přidat stránku KKD do oblíbených položek atd. Lektorka má plné ruce práce, protože se snaží o individuální přístup a maximální pomoc všem, kdo její radu potřebují. Na závěr dostanou frekventantky kurzu domácí úkoly, aby si počítačové znalosti doma prohloubily.

Lekce Internetové školičky ze dne 30. října 2014, počet přítomných seniorů 7.

Rozhovory s účastnicemi Internetové školičky

Paní Alena, 78 let – nejstarší účastnice kurzu IŠ, vdaná, SŠ vzdělání, pracovala jako ekonomka, žije v Opatovicích.

Tato paní si zaslouží obdiv, je totiž historicky nejstarší účastnicí v kurzu počítačové gramotnosti – IŠ. Je velmi houževnatá a odhodlaná se učit, i když se jí pomalu blíží osmdesátka a učení jí jde o něco pomaleji než ostatním. Na otázku, proč si vybrala toto vzdělávání, odpověděla: „*Všude jsou dnes odkazy na webové stránky, já nevěděla, co to znamená, tak jsem se domluvila se synem, zda by mi opatřil nějaký počítač, že se to chci naučit. Za mě byly jen psací stroje, to jsem zvládala výborně, byla jsem v kanceláři nejlepší písárkou. Tak snad se naučím i s počítačem.*“ Na otázku, zda je to její první vzdělávací kurz odpovídá: „*Ano, dosud jsem ostatní vzdělávací kurzy nenavštěvovala, chodila jsem si jen půjčovat knížky. Paní Adlerová (lektorka) ale říkala, že pokud bude dost zájemců o pokračování, tak by od ledna byl další cyklus IŠ. To bych určitě měla zájem, abych se toho naučila víc*“ Na otázku, co jí vzdělávání přináší, odpověděla: „*Rozšíření znalostí, připadám si hloupě, když vnuci u oběda mluví o tom, co kde psali na internetu a já nevím, o co jde. Chci být taky „in“.*“

Paní Pavla, 65 let, vdaná, SŠ vzdělání, pracovala jako poštmistrová, je z Vyškova.

Paní Pavla už trochu zkušeností s počítačem má, je samouk, ráda fotografuje. Na otázku, proč si vybrala kurz IŠ, řekla: „*Ráda bych se naučila např. stahovat fotografie a chci si také kupovat a objednávat zboží na internetu. Asi budu chodit ještě na kurz někam jinam nebo uvidím, jestli další série kurzu tady v knihovně bude pro trochu pokročilejší. V tomto kurzu je většina úplných začátečnic, takže mi vadí trochu pomalé tempo. Ale chápu, že musíme brát ohled na ty slabší*“ Na otázku, zda je to její první vzdělávání, odpověděla: „*Internetová školička je pro mě první kurz, ale od loňska chodím i na čtenářské besedy Klubu přátel, stala jsem se členkou, mají výborné akce.*“ Na otázku co jí vzdělávací pořady přinášejí, říká: „*Spoustu nových informací, které bych se jinak možná vůbec nedozvěděla a příjemně strávený čas.*“

Virtuální univerzita 3. věku

Studium zahrnuje tříletý vzdělávací přednáškový program, který jako koncipován jako e - learningové studium. Přednášky se konají ve velkém sále knihovny dvakrát do měsíce vždy v úterý od 9 hodin. Počet zapsaných „studentek“ na II. semestr Dějin oděvní kultury je dvacet, a také se v plném počtu na dnešní lekci dostavily. Účastnice zhlédly tři videa s oděvem byzantského císařského dvora - románské období odívání, a po té následoval test s deseti otázkami, na které pak odpovídaly. Doma pak mohou studovat na internetu sylabus.

Přednáška ze dne 12. listopadu 2014, zúčastnilo se 20 senierek.

Rozhovory s účastnicemi VU3V

Paní Květa, 62 let, vdaná, SŠ vzdělání, pracovala v administrativě, je z Vyškova.

Je to žena plná životního elánu a vitality, v důchodu je teprve rok, pár měsíců ještě přesluhovala. Na otázku, proč si vybrala tuto formu vzdělávání, odpověděla: *„Četla jsem o tom na internetu, tak mě napadlo, že jsem kdysi chtěla studovat VŠ, jenže to nakonec nevyšlo, vdala jsem se a měla děti, stavěli jsme dům a nebyl čas. Teď už nemám žádné povinnosti, tak proč to nezkusit ještě teď „na stará kolena?“*, dodává se smíchem. Na otázku, zda je to její první kurz odpovídá: *„Ano, zatím jsem se do dalších věcí nepouštěla, ale možná se přihlásím na Trénink paměti, ráda dělám různé doplňovačky, sudoku apod“*. Na otázku co jí vzdělávání přináší, říká: *„Rozšíření obzorů, poznám nové lidi a hlavně se nenudím doma.“*

Paní Eva, 67 let, SŠ vzdělání + 2 roky vyšší odborné, pracovala jako rehabilitační pracovnice, je z Vyškova.

Tuto ženu je možné nazvat skoro přírodním úkazem. Je nezdolná optimistka, neustále usměvavá, která vytvoří příjemnou atmosféru všude, kam vkročí. Výčet jejích aktivit je prostě k neuvěření. Nejen, že navštěvuje v současné době tři kurzy – A3V, TP a VU3V, Internetovou školičku absolvovala už před několika lety, ale ještě chodí cvičit do Orla, pracuje ve výboru Klubu přátel KKD, zúčastnila se svými příspěvky i několika literárních soutěží, které vyhlásila knihovna nebo se svými vnoučaty a dětmi absolvovala také třígenerační projekty. Je také čtoucí babičkou v dětském oddělení v projektu *Babičko, čti nám*. V současné době zvažuje zapojit se do projektu prof. Sokola *Senioři píší Wikipedii*.

Na otázku proč si vybrala tuto formu vzdělávání, odpověděla: „*Tato nabídka mě velmi oslovila, protože podle informací, které jsem se o tomto vzdělávání dozvěděla, by mělo jít o náročnější typ vzdělávání, podobný jako je na univerzitách ve velkých městech, ale dostupný v místě bydliště. To mě přimělo to zkusit, protože už jsem absolvovala všechny předchozí kurzy, tak jsem chtěla zkusit i tenhle*“. Otázku, zda se jedná o její první kurz, nebylo třeba pokládat, odpověď byla součástí předchozí odpovědi. Na otázku, kolik let studuje, odpovídá následovně: „*Já jsem vlastně už skoro inventář knihovny, chodím na vzdělávání pro seniory úplně od jeho začátku v r. 2005.*“

A odpověď na otázku, co jí vzdělávání přináší nebo vlastně za celou dobu přineslo, odpověděla: „*Jsem takový poznávací typ, ráda se učím něčemu novému. Vlastně už v době, kdy jsem byla v práci, jsme měli stále nějaká školení, a bylo potřeba se učit novým věcem, tak mi to asi nějak vlezlo pod kůži a už se toho nezbavím. A taky jsem byla zvyklá být neustále mezi lidmi, tak by mi to chybělo, kdybych zůstávala jen doma mezi čtyřmi stěny.*“

6.4 Shrnutí výsledků empirické sondy

Cílem kvalitativního šetření bylo rozšířit a doplnit kvantitativní výzkum o důvody, které vedly seniory k tomu, proč si vybrali daný kurz, jak dlouho už se vzdělávání věnují a jaká pozitiva jim účast na kurzech přináší.

Z rozhovorů s osmi účastníky kurzů (po dvou z A3V, TP, IŠ, a VU3V), byly získány tyto poznatky:

Všichni dotazovaní (7 žen a 1 muž) jsou lidé, kteří díky účasti na vzdělávacích pořadech v KKD mají důchodový věk zpestřený smysluplnou a příjemnou činností. Některým z nich, kteří přišli o životního partnera, pomáhá najít cestu z osamělosti a vyplnit čas, (Marie, 80 let, A3V), další se zase rádi dozvědí více o svém regionu (František, 76 let, A3V), někteří v sobě objeví k stáru matematické nadání (Ludmila, 63let, TP) a další chce být „IN“ (Alena, 78 let, IŠ) a díky moderním technologiím „udržet krok“ se svými vnoučaty. A taky je tu důvod jít mezi lidi, protože jsem na ně byla v práci zvyklá a chyběli by mi (Eva, 67 let, VU3V) a nebo, když jste v mládí chtěli na vysokou školu, ale pak to z nějakého důvodu nevyšlo, je tu ještě možnost zkusit „na stará kolena“ studovat Virtuální univerzitu 3. věku (Květa, 62 let, VU3V).

Většina z dotazovaných také uvádí, že se vzdělávání věnuje už několik let nebo, že navštěvují přednášky také v Domově důchodců nebo ještě další kurzy v KKD. Doslova rekordmankou“ je paní Eva, která absolvovala všechny formy vzdělávání v Knihovně Karla Dvořáčka dostupné a uvažuje o výzvě profesora Sokola „Senioři píší Wikipedii.“

Na třetí otázku, co jim vzdělávání přináší, senioři odpovídali, že především nové poznatky, zlepšení paměti, možnost věnovat se tomu, co dříve nestihli, nové přátele.

Jsou přesvědčeni o důležitosti vzdělávání v seniorském věku, a to je hlavní motivací k jejich učení.

6.5 Interpretace výsledků šetření a doporučení pro praxi

Výzkumný projekt byl zaměřen na otázky, jak využívají senioři možnosti vzdělávání nabízené Knihovnou Karla Dvořáčka, jaké jsou jejich schopnosti komunikace v oblasti informačních technologií, jaká je jejich motivace k učení, které pořady se těší největší oblibě, a také zda navštěvují vzdělávacích pořady i jinde než v KKD.

Jak bychom tedy podle zjištěných informací charakterizovali typického vzdělávajícího se seniora v Knihovně Karla Dvořáčka?

Je to žena se středoškolským vzděláním, ve věku 66 - 70 let (jde tedy o mladého seniora), vdaná a bydlící ve Vyškově. Je čtenářkou knihovny a zároveň i účastnicí vzdělávacích pořadů. Knihovnu navštěvuje několikrát v měsíci, sleduje webové stránky knihovny, komunikuje přes e-mail. Ví o tom, že KKD pořádá vzdělávací pořady, dozvěděla se o tom přímo v knihovně a účastní se jednoho až dvou vzdělávacích kurzů. Navštěvuje Akademii 3. věku, v případě dvou kurzů, ještě Trénink paměti. Mimo docházky do kurzů se věnuje několikrát týdně vzdělávacím aktivitám. Úroveň vzdělávání v KKD i lektorské vedení kurzů hodnotí jako výborné (známkou 1). Největší motivací ke vzdělávání je pro ni osobnostní rozvoj, na druhém místě sociální kontakt a pak potřeba vzdělávat se celý život. Je členkou Klubu přátel KKD, z dalších pořadů nejčastěji navštěvuje čtenářské besedy se spisovateli, dále výstavy v prostorách knihovny a Literární toulky s Klubem. Spokojenost s pořady v knihovně hodnotí převážně známkou 1, v menší míře 2.

Z šetření dále vyplynulo, že senioři se účastní vzdělávacích aktivit dlouhodobě, např. každý čtvrtý senior navštěvující Akademii 3. věku sem chodí od jejího počátku, tedy desátý rok, rovněž Trénink paměti má své skalní příznivce, kteří jej navštěvují už několik let.

Zajímavý je i údaj, že třetina dotazovaných seniorů se kromě knihovny vzdělává ještě na jiných místech.

Z výše uvedeného lze vyvodit závěr, že, vzdělávání i další kulturní aktivity v Knihovně Karla Dvořáčka jsou seniory hojně využívány a vyhledávány. Proto bude těmto pořadům věnován velký prostor i do budoucna.

ZÁVĚR

„Vzdělání je nejlepší cestovné pro stáří“

(Aristoteles)

Stárnutí a stáří se bude v určité chvíli dotýkat každého z nás, a proto je důležité se na něj včas připravit. Základem spokojeného stáří je ovšem celý náš předchozí život, naše zájmy a životní filozofie.

Starý člověk může žít tak, že nemusí nic dělat, může odpočívat a „užívat si poklidný podzim života“, dobře jíst a spát, ničím se nerozčilovat, ale také se o nic nezajímat. Nebude strádat, bude mít relativní dostatek, ale z hlediska společnosti jakoby zemřel.

Anebo může žít tak, že se smíří s tím, že je starý a změní podle toho svoje životní návyky. Stačí si sám, ale může být také ve společnosti druhých, mít plno zájmů, koníčků, zábav i povinností, které ho zaměstnají. Udržovat dobré vztahy se svými dětmi, pomáhat jim a vědět, že když bude potřebovat, oni pomohou jemu. Plánovat si úkoly a počítat s tím, že všechno je jen dočasné a přesto mohou prožít každý den s chutí a radostí...

Tato bakalářská práce se zabývala právě tou druhou skupinou, která zde byla popsána. Přiblížila možnosti vzdělávání a aktivit, které najdou senioři ve vyškovské Knihovně Karla Dvořáčka a jak jich umějí využít. Knihovny se díky nabídce podobných programů začínají stávat přirozenými komunitními centry společnosti a nabízejí další aktivity mimo své hlavní poslání. Vzhledem k demografickému vývoji budou senioři v knihovnách stále významnější skupinou, kterou nelze opomíjet, a knihovny, jako kulturní a vzdělávací centra, mají zase dostatečný potenciál požadavkům na vzdělávání vyhovět. Nabízí se tedy otázka, proč si vzájemně nevyjít vstříc, zvláště když vláda v dokumentu Národní akční plán pozitivního stárnutí knihovnám přímo ukládá podporovat a rozvíjet tyto formy učení.

O tom, že se v Knihovně Karla Dvořáčka symbióza seniorského vzdělávání a knihovního prostředí zdařila, netřeba vzhledem ke zjištěným výsledkům pochybovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. DOBYŠKOVÁ, P. RAŠKA, V. *Karel Dvořáček 1911 – 2011 Bibliografie*, Vyškov KKD 2011, ISBN 978-80-85063-10-3
2. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu.*, Brno: Paido, 2000, ISBN 80-85-931-79-6
3. HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří.*, 2010, 2. vyd. podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9
4. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*, Praha: Grada Publishing, 2007, ISBN 978-80-247-1369-4
5. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-535-0
6. KLEVETOVÁ D. DLABALOVÁ I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-2169-9
7. KŘIVOHLAVÝ, J. *Pozitivní psychologie*, Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-835-X
8. MICHELINOVÁ, P. *Zdokonalte si paměť*, Praha: Universum 2013, ISBN 978-80-242-3911-8
9. ONDRÁKOVÁ, J. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*, Červený Kostelec: Pavel Mervart 2012, ISBN 978-80-7465-038-3
10. PALÁN, Z. *Lidské zdroje – výkladový slovník*, Praha: Academia, 2002, ISBN 80-200-0950-7
11. PETROVÁ KAFKOVÁ, M. *Šedivějící hodnoty?* Brno: Masarykova univerzita, 2013, ISBN 978-80-210-6310-5
12. PLAMÍNEK, J. *Vzdělávání dospělých*. 2. rozšířené vyd. Praha: Grada Publishing, 2014 ISBN 978-80-247-4806-1

13. PRŮCHA, J. a VETEŠKA, J. *Andragogický slovník*, Praha: Grada Publishing 2012, ISBN 978-80-247-3960-1
14. PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník.*, 4. aktualizované vydání Praha: Portál 2003, ISBN 80-7178-772-8
15. RABUŠICOVÁ, M. RABUŠIC, L. *Učíme se po celý život?* Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2
16. SAK, P. a KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*, Praha: Grada Publishing 2012, ISBN 978-80-247-3850-5
17. ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-551-6
18. ŠIKLOVÁ, J. *Deník staré paní*, Praha: Kalich, 2003. ISBN 80-7017-865-5
19. TOŠNEROVÁ, T. *Jak si vychutnat seniorská léta*, Brno: Computer Press, 2009, ISBN 978-80-251-2104-7
20. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5
21. ZAVÁZALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*, Praha Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0326-8

SEZNAM DALŠÍCH ZDROJŮ

1. ADLEROVÁ, Z. *Aktivizační programy - trénink paměti a mozkový jogging v prostředí knihoven*. 2009, s.5
2. HOUŠKOVÁ, Z. *Jak se mění role knihoven celoživotním vzdělávání a učení.*, 2013, s. 3, Sborník *Jak zařadit knihovnu mezi vzdělávací instituce aneb Informační vzdělávání uživatelů v teorii a praxi*.
3. Informační bulletin KKD
4. MÜHLPACHR, P. Sborník *Konference Vzdělávání 3. věku příležitost pro společnost*, 2015, s. 9
5. Pozvánka na seminář s Valerií pro ředitele knihoven dne 30. 5. 2014 na FF MU v Brně.
6. SAMSONKOVÁ, M. *DP Sociální pedagogika a andragogika v aplikaci na edukaci seniorů*. Zlín: UTB 2013
7. SOHROVÁ, B. *Vyškovský zpravodaj 2/2015*, s. 15
8. ŠERÁK, M. *Měsíčník Čtenář 3/2014*, ročník 66. s. 84 – 87
9. WOHLGEMUTHOVÁ, J. *Vyškovský zpravodaj 2/2015*, s. 15

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

1. 2 857 856 důchodců evidovala ČSSZ k 31. 12. 2013. In: *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 28. 2. 2014 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2014/2857856-duchodcu-evidovala-cssz-k-31-12-2013.htm>
2. TRACHTOVÁ, Zdeňka. Seniorů závratnou rychlostí přibývá. Téměř třetina z nich je týrána. In: *IDnes.cz* [online]. 1. října 2012 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/ceskych-senioru-pribyva-08i-/domaci.aspx?c=A121001_150506_domaci_zt
3. Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 (aktualizovaná verze ke dni 31. prosince 2014). In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14540>
4. Historie AU3V. In: *Asociace univerzit třetího věku* [online]. 2014 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/historie>
5. Legislativa, která se přímo vztahuje na činnost knihoven. In: *Knihovny.cz* [online]. © 2008 - 2015 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.knihovny.cz/co-to-je-knihovna/legislativa-zakony>
6. Univerzita třetího věku – U3V. In: *Portál vzdělávání seniorů* [online]. 2012. vyd. [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AVČ	Akademie volného času
A3V	Akademie třetího věku
BP	Bakalářská práce
CŽV	Celoživotní vzdělávání
ČR	Česká republika
ČSČK	Československý červený kříž
ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
ČZU	Česká zemědělská univerzita
IT	Informační technologie
KKD	Knihovna Karla Dvořáčka
MKS	Městské kulturní středisko
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MU	Masarykova univerzita
NAP	Národní akční plán
PC	počítačové
SŠ	středoškolské vzdělání
SZTŠ	Střední zemědělská technická škola
TP	Trénink paměti
UP	Univerzita Palackého
U3V	Univerzita třetího věku
VŠ	vysokoškolské vzdělání
WHO	Světová zdravotnická organizace

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1 Složení výzkumného vzorku dle pohlaví.....	39
Tabulka 2 Složení výzkumného vzorku dle věku	40
Tabulka 3 Složení výzkumného vzorku dle nejvyššího dosaženého vzdělání	41
Tabulka 4 Důvod k návštěvě knihovny	42
Tabulka 5 E-mailová komunikace seniorů	43
Tabulka 6 Počet navštěvovaných kurzů.....	45
Tabulka 7 Účast na Akademii 3. věku	46
Tabulka 8 Vzdělávání mimo docházky do kurzů	47
Tabulka 9 Motivace ke vzdělávání v kurzech a seminářích.	49
Tabulka 10 Členství v Klubu přátel KKD	50

SEZNAM PŘÍLOH

P1 - Foto příloha

P2 - Vzor dotazníku

Přílohy

P1 - Foto příloha

Akademie 3. věku – publikum 15. ledna 2015

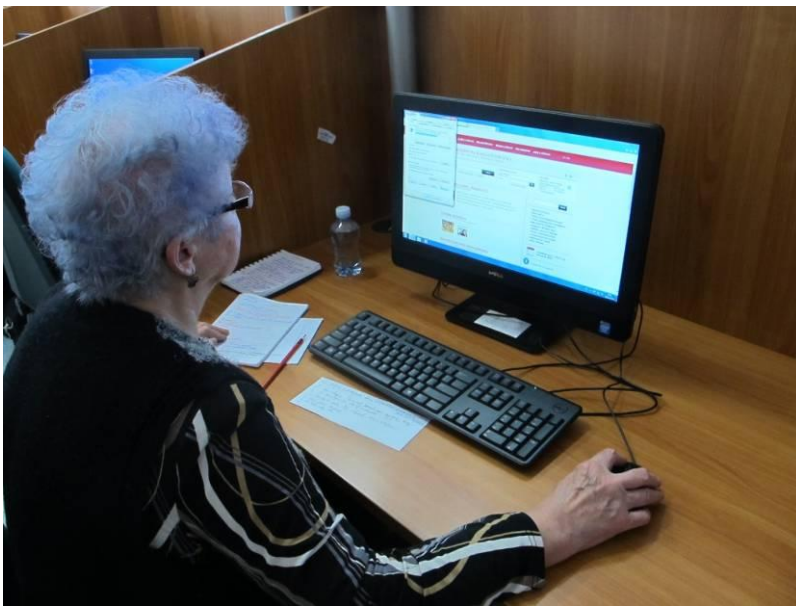
Akademie 3. věku – přednášející 15. ledna 2015

Trénink paměti – 19. 11. 2014

Trénink paměti – 19. 11. 2014

Internetová školička 30. 10. 2014 – nejstarší účastnice kurzu, paní Alena (78 let)

Absolventky 3. semestru Virtuální univerzity 3. věku – 28. 1. 2015

Klub přátel KKD, beseda se spisovatelkou I. Pekárkovou – 29. 10. 2014

Klub přátel KKD, beseda se spisovatelkou I. Pekárkovou – 29. 10. 2014

Nejstarší účastnice Konference o vzdělávání třetího věku v Mladé Boleslavi (104 roky) – 24. 2. 2015

P2 - Vzor dotazníku

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s žádostí o vyplnění tohoto dotazníku. Pracuji v Knihovně Karla Dvořáčka jako referentka a současně si doplňuji svoje vzdělání studiem Sociální pedagogiky na Fakultě humanitních studií UTB ve Zlíně – IMS Brno. Dotazník je anonymní a informace získané touto cestou budou použity jen pro potřeby mé bakalářské práce na téma: „Vzdělávání a kulturní aktivity pro seniory v Knihovně Karla Dvořáčka“.

Děkuji za Váš čas a ochotu k vyplnění dotazníku.

Marie Kachlíková

DOTAZNÍK

1. Z jakého důvodu navštěvujete Knihovnu Karla Dvořáčka? (Pouze jedna odpověď)

- jsem pouze čtenář knihovny (vlastním čtenářský průkaz)
- jsem pouze návštěvník akcí knihovny
- jsem čtenář i návštěvník akcí

2. Jak často navštěvujete Knihovnu Karla Dvořáčka? (Pouze jedna odpověď)

- několikrát týdně
- jednou týdně
- několikrát v měsíci
- jednou měsíčně
- méně často

3. Navštěvujete webové stránky KKD?

- ano
- ne

4. Vyhledáváte knihy v on-line katalogu knihovny?

- ano
- ne

5. Využíváte ke komunikaci s rodinou a přáteli některou z tzv. sociálních sítí? (Facebook, Skype, Twitter a jiné)

- ano
- ne

6. Využíváte e-mailovou poštu?

- ano
- ne

7. Kde jste se naučil/a pracovat s počítačem?

- v kurzu pořádaném knihovnou (Internetová školička, Počítač- Přítel-Pomocník)
- v kurzu pořádaném jinou organizací
- zaškolily mě děti, vnoučata
- nikde, jsem samouk
- nepoužívám počítač

8. Víte, že KKD pořádá různé vzdělávací kurzy a semináře určené seniorům?

- ano
- ne (pokračujte ot. č. 17)

9. Kde jste se dozvěděl/a o možnostech vzdělávání seniorů v KKD?

- přímo v knihovně
- v denním tisku
- na internetu
- od známých, rodiny
- jiná možnost.....

10. Které vzdělávací akce pořádané knihovnou pro seniory pravidelně navštěvujete nebo jste již absolvoval/a?

- Akademie 3. věku
- Virtuální univerzita 3. věku
- Trénink paměti
- Počítačové kurzy (Internetová školička, Počítač-Přítel-Pomocník)

- Jiné (napište).....

11. Kolik vzdělávacích kurzů v současné době v KKD navštěvujete?

- žádný kurz
- 1 kurz
- 2 kurzy
- 3 a více

12. Akademie 3. věku má v rámci vzdělávacích pořadů pro seniory v KKD nejdelší tradici. Kolik let se účastníte seminářů Akademie 3. věku?

- navštěvuji A3V od jejího začátku, tedy desátým rokem
- navštěvuji A3V prvním rokem
- navštěvuji A3V (vypište).....rokem
- nenavštěvuji A3V

13. Jak často se ve volném čase věnujete vzdělávacím aktivitám? (Mimo docházky do kurzů)

- denně
- několikrát týdně
- 1x týdně
- 1x za 14 dní
- 1x měsíčně

14. Jak hodnotíte úroveň vzdělávacích pořadů pro seniory v KKD? (Zakroužkujte - ohodnoťte jako ve škole, 1 - výborná, 5 - nedostatečná)

1 2 3 4 5

15. Jak hodnotíte lektorské vedení vzdělávacích pořadů pro seniory v KKD? (Zakroužkujte - ohodnoťte jako ve škole, 1 - výborná, 5 - nedostatečná)

1 2 3 4 5

16. Jaká je Vaše motivace ke vzdělávání v kurzech a seminářích? (Je možné více odpovědí)

- osobnostní rozvoj – touha po nových poznacích
- vzdělávám se celý život
- vyplnění volného času
- sociální kontakt, setkávání s lidmi stejného zaměření
- snaha „udržet krok“ s dětmi a vnoučaty

Jiný důvod – napište.....

17. Jaké další pořady a akce knihovny navštěvujete?

- čtenářské besedy se spisovateli
- literární toulky s Klubem přátel KKD
- výstavy v prostorách KKD
- pořad Zpívání
- cestovatelské přednášky
- vícegenerační aktivity a projekty

- jiné napište.....
- nenavštěvuji žádnou z výše uvedených akcí – pokračujte ot. č. 19

18. Jak jste spokojen/a s úrovní pořadů zmíněných pořadů? (Zakroužkujte)

Čtenářské besedy se spisovateli

1 velmi spokojen/a	2 spíše spokojen/a	3 ani spokojen/a, ani nespokojen/a	4 spíše nespokojen/a	5 nespokojen/a
-----------------------	-----------------------	---------------------------------------	-------------------------	-------------------

Literární toulky s Klubem přátel KKD

1 velmi spokojen/a	2 spíše spokojen/a	3 ani spokojen/a, ani nespokojen/a	4 spíše nespokojen/a	5 nespokojen/a
-----------------------	-----------------------	---------------------------------------	-------------------------	-------------------

Výstavy v prostorách KKD

1 velmi spokojen/a	2 spíše spokojen/a	3 ani spokojen/a, ani nespokojen/a	4 spíše nespokojen/a	5 nespokojen/a
-----------------------	-----------------------	---------------------------------------	-------------------------	-------------------

Pořad Zpívání

1 velmi spokojen/a	2 spíše spokojen/a	3 ani spokojen/a, ani nespokojen/a	4 spíše nespokojen/a	5 nespokojen/a
-----------------------	-----------------------	---------------------------------------	-------------------------	-------------------

Cestovatelské přednášky

1 velmi spokojen/a	2 spíše spokojen/a	3 ani spokojen/a, ani nespokojen/a	4 spíše nespokojen/a	5 nespokojen/a
--------------------	--------------------	------------------------------------	----------------------	----------------

Vícegenerační aktivity a projekty

1 velmi spokojen/a	2 spíše spokojen/a	3 ani spokojen/a, ani nespokojen/a	4 spíše nespokojen/a	5 nespokojen/a
--------------------	--------------------	------------------------------------	----------------------	----------------

19. Jste členem Klubu přátel KKD?

- ano
- ne

20. Navštěvujete vzdělávací pořady určené seniorům také jinde než v KKD?

- ano (napište kde).....
- ne

21. Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

22. Jaký je Váš věk?

- do 60 let
- 61 - 65 let
- 66 - 70 let
- 71 - 75 let
- 76 - 80 let
- nad 80 let

23. Jaký je Váš rodinný stav?

- vdaná /ženatý
- vdova/vdovec
- rozvedená/rozvedený
- svobodná/svobodný

24. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

- základní
- vyučen/á, střední bez maturity
- střední s maturitou
- pomaturitní, vyšší odborné
- vysokoškolské

25. Jaké je Vaše místo bydliště?

- Vyškov
- jinde

Máte-li nějaké připomínky či náměty ke vzdělávání a pořadům pro seniory v KKD, napište je prosím zde:

